

20. yüzyılın
başında Anadolu'da
yaşanan mezalim

DOÇ. DR. HÜSEYİN ŞEYHANLIOĞLU Sayfa 2'de

Yeni bir mutabakat,
yeni müşterekler için...

KERİM DEVLETİN İHYASI

ERCAN YILDIRIM Sayfa 3'te

10. Yıl

AÇIK GÖRÜŞ

28 NİSAN 2019 PAZAR - SAYI: 605

Fİ KİŞİ MA EKİ

Star

Dr. Murat Yılmaz
Siyaset Bilimci

Seçimlerden sonra: Ne yapmalı, nasıl yapmalı?

Türkiye, 31 Mart 2019 seçimleriyle, 2013'teki Gezi kalkışmasıyla başlayan altı yıllık sürekli türbülans, istikrarsızlık ve kriz döneminden nihayet çıkabilecek bir siyasi kompozisyon ele geçirebildi. Bu sert mücadele döneminde krizin içerideki gayrimeşru aktörlerinin bel kemikleri kırıldı. Onların siyasi ortakları ise hem ortakları ağır bir şekilde yenildiği hem de yeni sistemin ittifaklar modelinin verdiği imkanla demokratik yollarla kazanma umuduyla demokratik siyasi mücadeleye ikna edilmiş durumda. 31 Mart seçimleri Cumhurbaşkanlığına aldığı yüzde 52 oy ve Doğu/ Güneydoğu Anadolu'daki HDP'nin yenilgisiyle siyasi istikrar ve güvenlik politikasının başarısı, Türkiye'nin önüne 4,5 yıllık seçimsiz bir süre açmıştır. Bu 4,5 yıllık süre, geçen altı yıllık sert mücadele döneminin her türlü tahribatı aşmaya yetecek altın kıymetinde bir süredir. Bu 4,5 yıl, aynı zamanda Türkiye'ye içerideki istikrarın verdiği imkanla dış politika problemleriyle mücadele edebilecek bir süre ve iradeyi de veriyor. Şimdi gelelim iktidar ve muhalefetiyle siyasetin bu 4,5 yıllık süreci nasıl kullanabileceğine: Zafere giderken yaşanan hasarlar nasıl giderilmeli? Ne yapmalı? Ne yapmamalı? Nasıl Yapmalı?

'Hasarsız zafer olmaz'

Geçtiğimiz altı yılda Gezi sokak kalkışması, 17/25 Aralık yargı darbesi teşebbüsü, PKK'nın hendek terörü ve büyükşehirlerde PKK/ DEAŞ bombaları, 15 Temmuz darbe teşebbüsü, olağanüstü hal uygulaması ve Suriye ve Irak'ta halen devam eden askeri operasyonlar yaşanırken Türkiye yedi defa sandığa gitti. Genel seçimler, yerel seçimler, referandumla beraber vesayet sisteminin tasfiyesi parlamenter bir tür yarı başkanlık sisteminden başkanlık sisteminin Türkiye modeli olarak ortaya çıkan Cumhurbaşkanlığı sistemine geçişte yaşananlar siyasi söylemi fevkalade serletirdi ve taraflar arasındaki mesafeyi açtı ve diyalog yollarını tıkdı. Buna rağmen, Türkiye bütün bu problemleri demokratik bir rejim içinde aşmayı başardı. Bu Türkiye'nin hanesine yazılması gereken fevkalade bir başarıdır. Ancak her başarı veya zafer, çok ciddi bir hasar ve bedelle birlikte gelir. Türkiye, şimdi bu başarıyla beraber hasarın da muhasebesini yaparak, gündelik mücadele içerisinde neredeyse yitirdiği gelecek perspektifine yönelmelidir. Sert mücadele dönemindeki sertleşmenin nispeten yumuşatılması, mesafelerin kapatılması ve diyalog yollarının açılması elzemdir.

Meşruiyet ve merkez esas olmalı

Hemen baştan hemen söylemek lazım ki, bu ancak meşru aktörlerle mümkündür. Dolayısıyla FETÖ ve PKK'nın tasfiyesi ve marjinalleşmesi kaçınılmazdır. Bu gayrimeşru aktörlerin sisteme yeniden dahil edilmesi, Türkiye'nin demokratik mücadele ve başarısını anlamsız hale getirecektir. Bu vadide iktidara düşen bu tür gayrimeşru aktörlerle mücadeleyi kararlılıkla devam ettirirken, hukuka özenle riayet edilmesi ve aynı zamanda bu aktörlerin toplumsal tabanlarından tecrit edileceği bir rehabilitasyon sürecinin hayata geçirilmesidir. Bu konuda tarafsızlık ve adalet hissinin zedelenmesi sadece bu örgütlere ve onların işbirlikçilerine propaganda malzemesi verecektir. Muhalefet ise, hukuk adalet ve eşitliğe sahip çıkarak iktidarı eleştirmekle gayrimeşru aktörlere sahip çıkmak arasındaki farka dikkat etmelidir. Bu gayrimeşru aktörlerin belli bir toplumsal zemine sahip olmaları ve seçimlerde küçük oylarla sonucun tayin edilebileceği bir siteme geçmiş olmamız bu grupların oylarının hesaba katılması gibi yanlış bir yolun kapısını aralayabilmektedir. Ancak bu yol çıkmaz sokaktır. Çünkü bu aktörlerin tesir ettikleri bütün zemin ve aktörleri sadece suistimal ettikleri geçmiş örneklerden malumdur. Ayrıca seçmenin ezici bir çoğunluğu bu yapıardan nefret edecek düzeyde mesafelidir. Bu bakımdan yaşanabilecek tepkiler gayrimeşru aktörlere propaganda imkanı verirken, meşru siyasi aktörlere öngörülmeyen maliyetler getirebilir. Son tahlilde Cumhurbaşkanlığı sisteminde yüzde 50 oy alma mecburiyeti siyasi parti ve liderleri marjinalikten uzak bir merkez siyaseti yürütmeye zorlamaktadır. Siyasi aktör ve liderlerin merkez yerine, merkezkaç güçlere ve söylemlere yönelmesi çok ciddi bir siyasi risk anlamına gelmektedir. Cumhurbaşkanlığı sisteminin uzun vadeli olumlu etkilerinden biri bu tür merkezkaç güçleri ve kimlikleri törpülemesi olacaktır. Bu tür grupların, sisteme girebilmesi ancak meşruiyete riayet ederek merkez aktörlerle yapacakları pazarlık ve müzakerele mümkün olabilecektir.

DEVAMI 6'DA

EZBERLERİN ÖTESİNDE 21 NİSAN SRI LANKA TERÖR OLAYLARI

Hayati Ünlü
İstanbul Üniversitesi Ar. Gör., GASAM

Dünyada İslam karşıtı duyguların Batı dışında en güçlü olduğu bölge belki de Güneydoğu Asya bölgesi. Buradaki öfke birikiminin kullanılması için belli ki Sri Lanka seçildi. Bu ve benzeri terör eylemleri bölgede Myanmar ordusunun şiddet eylemlerine meşruiyet kazandırmaktadır. Bu açıdan bölgedeki güncel sosyo-politik ve duygusal dinamikler, yeni bir radikal İslam furyası başlatmada kritik rol oynayabilir.

21 Nisan'da Sri Lanka yerel saatıyla 08:45'te meydana gelen patlamalar tüm dünyada yeni bir şok etkisi ortaya çıkardı. Hristiyanlar için kutsal kabul edilen Paskalya gününe denk getirilen bombalı saldırılar, ayınların düzenlendiği Kochchikade kentindeki St. Anthony's, Katana'daki St. Sebastian ve Batticaloa'daki Meryem Ana kiliseleri ile başkent Kolombo'daki beş yıldızlı Shangri-La, Cinnamon Grand ve Kingsbury otellerinde gerçekleştirildi. Bu saldırıların ardından başkent Kolombo'nun banliyöleri Dehiwala'daki konukevi yakınında ve Dematogoda da üst geçit yakınında patlamaların devam etmesi ise organizasyonun ne kadar koordine bir şekilde yapıldığını

gözler önüne serdi. Sri Lanka, iç savaşın sona erdiği 2009 yılından bu yana yaşanan en trajik şiddet olayıyla karşı karşıyaydı. Ayrıca Yeni Zelanda'daki Müslümanlar üzerine uygulanan cami katliamı sonrası ortaya çıkan terör dalgasının devamı olup olmadığı yönünde büyük bir tartışma başlamıştı.

Tarihsel süreç

Sri Lanka kendi tarihsel geçmişi içerisinde uzun bir çatışma tarihine sahipti. Kendi etnik grupları arasında yaşanan çatışmalardan, çoğunlukta bulunan Budist radikal grupların azınlıktaki inançlar üzerine uyguladığı zulümlere kadar geniş bir şiddet repertuarı bulunmaktaydı. Ancak bombalı saldırıların yönetimi, Sri Lanka'da şiddet potansiyeli bulunan grupların kapasitesini fazlasıyla aşıyor ve uluslararası bir

ağ desteğini gerektiren bir terör eylemi olduğunu belli ediyordu. Nitekim saldırılardan iki gün sonra Sri Lanka yönetimi, Ulusal Tevhid Cemaati adında ülkede daha önce eylemde bulunmuş radikal Selefi bir grubu işaret ediyordu. Sri Lanka yönetimine göre, bu radikal grup, dışarıdan bir destekle eylemlerini gerçekleştirmiş, daha önce Kolombo Polis Şefi'nin vermiş olduğu istihbarata rağmen, devlet organizasyonu terörü önlemede başarısız olmuştu. Ancak ülkenin ve dünyanın en önemli gündemi belki de söz konusu terör eylemiyken, ABD ve Sri Lanka yönetiminin, Çin kontrolünde bulunan ülkedeki Hambantota Limanı yakınlarında bir askeri deniz tatbikatı yapması akıllarda soru işareti doğurmuştu. Öyle ki tatbikat, Sri Lanka yönetiminin faillerin kimler olduğunu henüz açıklamadığı ve

tüm dünyanın bu sorunun cevabını beklerken yapılmıştı. Bu durum da saldırıların, sadece bölgenin en stratejik konumlarından birine sahip olan Sri Lanka ile ilgili değil, jeopolitik anlamda yeni tahayyül ettirilen Hint-Pasifik coğrafyasındaki ABD-Çin çekişmesinin bir parçası olabileceği gerçeğini hatırlatmıştı.

Küresel terör

Bu sebeple klasik küresel terör olaylarından belli yönleriyle büyük bir farklılık arz eden Sri Lanka patlamalarını daha iyi kavrayabilmek için Sri Lanka iç dinamiklerinden ülkenin son yıllarda yaşamış olduğu iç politik krizlere ve de ABD-Çin çekişmesinin merkezinde bulunduğu jeopolitik rekabet ve dönüşümlere bakmak konunun daha iyi anlaşılabilmesi için büyük bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

DEVAMI 4'TE

31 Mart yerel seçimlerinde Doğu ve Güneydoğu oyları

DR. HÜSEYİN ALPTEKİN
Sayfa 4'te

Vatansever Rus muhalifleri ve bizim çocuklar

DOÇ. DR. BENGÜL GÜNGÖRMEZ
Sayfa 5'te

Türkiye'de dindarlık etkisini yitiriyor mu?

DR. RAMAZAN AKKIR
Sayfa 6'da

Eğitim: Müzmin günah keçisi

DR. SONER ÖNDER YILDIZ
Sayfa 7'de

Libya'nın işgali, Balkanlar faciası ve I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Anadolu'da nüfusları az olan Yahudiler arka planda ABD'ye, Rumlar İngiltere'ye, Ermeniler Rusya'ya, Müslüman Kürtler de son çare olarak Osmanlı'ya dayanmıştır. Savaşın sonuna doğru, Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet otoritesinin kaybolmasıyla da Anadolu'da korkunç katliamlar yaşanmıştır.

23 Temmuz 1908 yılın-da II. Abdülhamid'in Avrupa destekli, İttihat ve Terakki örgütü tarafından devrilmesinden sonra, Osmanlı İmparatorluğu önce Balkanlar ardından, Ortadoğu'da kısa sürede ekonomik, sosyal, siyasal ve askeri bir yıkım yaşamıştır. Libya'nın işgali, Balkanlar faciası ve I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Anadolu'da nüfusları az olan Yahudiler arka planda ABD'ye, Rumlar İngiltere'ye, Ermeniler Rusya'ya, Müslüman Kürtler de son çare olarak Osmanlı'ya dayanmıştır. Savaşın sonuna doğru, Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet otoritesinin kaybolmasıyla da Anadolu'da korkunç katliamlar yaşanmıştır.

İlk kanlı isyan: İzmir ve Bursa Osmanlı Devleti'nde 17. yüzyılda, Müslüman nüfus yüzde 60, gayr-i Müslüm nüfus ise yüzde 40 civarında olup, 35 milyon civarında insan yaşamaktaydı.

Yunanlıların 1821 tarihinde Mora'da başlattıkları isyan, uzun ve kanlı bir isyan olarak dünya siyasi tarihinde yerini almıştı. Bu isyan 500 yıla yakın bir süre birbirinden çok farklı etnik unsuru, kendine has iç dinamikleriyle bir arada barış içerisinde yönetmeyi başarmış Osmanlı için "kendini içlerinden çıkan ilk kanlı isyan" hareketiydi.

İşyancılar, Türkleri katlederken "Hiç Türk kalmayacak ne Mora ne de dünyada." diye bağıyorlar, ele geçirdikleri Türk ve Amaputları minarelerden aşağı atıyorlardı. İngiliz tarihçi W. Allison Philips'e göre Türklerin katliamı savaş zamanlarından rastlanmaz bir durum olarak kabul edilemezdi. Çetelerce alınıyor ve öldürülüyorlardı. Tek istisna az sayıda kadın ve çocuğun köle olarak tutulmasıydı.

Tarihçi Justin McCarthy'ye göre sadece Mora Yarımadası'nda yer alan Tripolice katliamında üç günde öldürülen Türk sayısı 35 binden fazladır. Tarihçi McCarthy ise Yunan Bağımsızlık Savaşı'nı anlattığı *Ölüm ve Sürgün* isimli eserinde, katliamın boyutlarını şöyle anlatmıştır: *Üç gün boyunca Türkler, cinsiyet ve yaş gözetilmeksizin bir vahşiler gürültüsünün şehvet ve zulmine terk edildiler. Kadınlar ve çocuklar öldürülmeden önce işkenceden geçirildiler. Öldürülenler çete reislerinin geliş yoluna bir halı gibi serilmişti. Kıym öylesine büyüktü ki, çetenin başındaki Kolokationes "Atımın ayakları yerlerdeki cesetlerden dolayı neredeyse hiç yere değmedi" diyordu.* Bu katliam süreci 1922 yılına kadar uzanır ve "Türklerin Küçük Asya'dan atılması" hedefiyle uygulanır.

1918 yılında Osmanlı'nın yenilmesiyle birlikte kısa sürede Yunan ordusu Anadolu'yu işgal eder. İşgal halkta soykırım ve katli derecesine gelir. İşgal Rıfka Atay'ın anlattığı olay durumun vahametne örnek oluşturmaktadır: *"Ahalî parasız, yiyeceksiz ve hayvansızdır. İlk geldiğim gün sokaklarda bir adamın dilsiz, gibi bana işaret ettiğini gördüm. Meğer açlık ve susuzluktan sesi çıkmıyordu. Bu adam emekli bir miralaydı".* Bursa, İzmir, Aydın ve Kütahya'da Yunanlıların sebep oldukları menkul ve gayri menkul zarar yaklaşık olarak, 1 milyar (eski rakamla 1 katrilyon) lira civarındaydı. Baştan sona yakılan İzmir, Aydın, Afyon diğer il ve ilçeler hesabı katıldığında, Batı Anadolu'da yaşanan Yunan işgali sonucu, maddi ve manevi açıdan soykırımın tüm unsurları uygulanmıştır.

Doğu Anadolu'daki durum

II. Abdülhamid Osmanlı Devleti'nin aleyhine olan ve bağımsız bir Ermenistan devleti kurulmasına yol açacak olan reformları uygulamadı. Berlin Kongresi'nde belirtilen reformların yapılması Ermeni komitelerini harekete geçirdi. Esasen muhtar bir Ermeni devleti kurmak isteyen Ermeni komiteleri konuya Avrupa devletlerinin dikkatini çekmek ve Osmanlı Devleti'ne baskı yapmalarını sağlamak amacıyla 1894 yılından itibaren Zeytun, Sason, Bitlis, Muş, Van ve Erzurum gibi yerlerde ses getirecek

20. YÜZYILIN BAŞINDA ANADOLU'DA YAŞANAN MEZALİM

Tarihçi McCarthy Yunan Bağımsızlık Savaşı'nı anlattığı Ölüm ve Sürgün isimli eserinde, katliamın boyutlarını şöyle anlatmıştır: Öldürülenler çete reisinin geliş yoluna bir halı gibi serilmişti. Kıym öylesine büyüktü ki, çetenin başındaki Kolokationes "Atımın ayakları yerlerdeki cesetlerden dolayı neredeyse hiç yere değmedi" diyordu.

eylemler yapmaya başladı.

1894 tarihinde Ermeni komiteleri Ermenilerin yerleşik oldukları yerlerde genel bir isyan çıkarma hazırlıklarına hız verdi. Bu gayretlerin sonunda Hamparsun Boyacıyan (Murat)'ın yönetimindeki Hıncak Komitesi, Sason Talori'de kanlı bir eylem meydana getirdi. Hıncak üyelerinin Behran ve Zadyan aşiretlerine saldırıp sürülerini yağmalayarak başlattığı hareket, kısa zamanda bir Kürt katliamına dönüştü. İşyanları durdurmak amacıyla yetişen düzenli askeri birlikler, 23 Ağustos 1894 tarihinde isyanı çok zor bastırdı.

Zeytun'da 10 Ekim'de iki jandarmayı öldüren Ermeniler, 16 Ekim'de toplu bir şekilde isyan başlattı. Kasabanın telgraf tellerini keserek haberleşmeyi engelleyen yaklaşık 4 bin Ermeni, hükümet konağı ve askeri kışlayı kuşattı. Burada kaymakamla birlikte 50 subay ve 600 askeri esir edip şehit ettiler. Bölgede yer alan konsolosluk, kilise ve kolej bodrumları Ermeniler için birer kışla, silah deposu ve harekât merkezi görevi görmekteydi.

Ağaç bile bırakmadılar

Bitlis'te 25 Ekim cuma günü Müslümanların cuma namazında oldukları sırada Protestan Ermeni okulundan çan çalınarak suretiyle verilen işareten sonra dükkânlar kapatılıp yollara barikat kuruldu ve cami abluka altına alındı. Kürtler camiden dışarı çıktıklarında pusu kuran Ermenilerin ateşi ile karşılaştı. Asker ve sivil görevlilerin müdahalesi ile olay kısa sürede bastırıldı.

Bu dönemde Ermenilerin en kanlı eylemlerinden birisi Van'da gerçekleşti. 1896 yılının 14 Haziran'ı 15 Haziran'a bağlayan gece, şehre bir buçuk saat mesafede devriye gezen askerlere bir Ermeni çetesi tarafından ateş açıldı. Yaşanan çatışmada ilk asker başları şeklinde yaralandı. Aynı gece bağlık kesimdeki Ermeni evlerinden açılan ateş, şehir içindeki Ermeni evlerine de sirayet etti. Bazı eşkıyaların Müslüman evlerine saldırması üzerine olaylar büyüdü. Bölgeye sevk edilen taburlar ve devriye müfrezeleri ile alınan tedbirler sonunda şehir içindeki olaylar kontrol altına alındı. Ancak şehir dışındaki Ermeniler isyana devam etti. Diğer katliamlardan bazıları Akdamar ve Alaca katliamları...

Doğu Anadolu'da başta Kürtler ve Türkler olmak üzere yüzlerce yıldır Ermeni, Süryani ve diğer halklar, 20. yüzyılın başlarına kadar kardeşçe yaşamaktaydı. Bölgenin demografik yapısı ortalama şu şekildedir: 1912 yılına ait Ermeni Nüfusu: Erzurum: 99.018, Bitlis: 108.358, Dersim: 13.050,

Doç. Dr. Hüseyin Şeyhanlioğlu
Dicle Üniversitesi Öğretim Üyesi

Mamürettilaziz: 91.290, Diyarbakır: 45.291, Sivas: 111.856, Toplam: 467.863.

Bu arşiv kayıtları tarafsız ve doğru bir sayımın sonunda vali raporları ile ortaya çıkmıştı ve herhangi bir endişeyi de taşıyorlardı. Osmanlı Devleti'nde en yoğun Ermeni yerleşimi Doğu Anadolu Bölgesinde idi ve bu rakamlardan da anlaşıldığı gibi Ermeniler bu bölgede ortalama olarak nüfusun yüzde 20'sini teşkil ediyorlardı.

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olduğunda açtığı ilk cephe-lerden birisi Doğu Cephesi idi. Bu cephede Rus birlikleri içerisinde 150 bin Ermeni gönüllü vardı ve bunların çoğu Avrupa sınırından transfer edilmişti. Çetelerin görevleri, Rus düzenli birliklerine destek olmak ve bu bölgede onlara öncülük etmekti. Gönüllü birliklerinin başında 1890 yılından itibaren Anadolu'da birçok isyan olayına katılmış Ermeni çete reisleri vardı. Çeteler bölgenin temizlenmesi için Rusların desteğiyle vahşette sınır tanımıyorlardı. Doğu Beyazid'te yaptığı katliamları bir Ermeni çetesi olan Vahram şöyle anlatıyor: "Basargeçer'de yaşlarına bakmadan Türkleri öldürdüm. Bunları durumlarına bakmadan yok etmek gerekir".

1916 yılında Kafkaslardan Balkanlara kadar sivil halka korku salan Antranik ve çetesi Van ve Bitlis çevresinde yakmadık köy bırakmadılar, on binlerce Kürt'ü katlettiler. Antranik'in emrinde çalışan Arşak adlı Ermeni çete reisi de birliğiyle Erzurum ve Erzincan'da yapılanları Bayburt ve İspir kazalarında yaptı. Bu çete gruplarına Avrupa ve Amerika'daki Ermenilerden devamlı yardım geliyordu. Antranik ve çetesi Erzurum'dan kaçarken, yanan, harap olmuş bir şehir, 9 bin 500 kadın, çocuk, ihtiyar ölü bırakarak kaçmışlardı. Şehirde bir tek ağaç bile bırakılmamıştı.

Tarihçi Ahmet Refik, Alman savaş muhabiri Paul Weitz, Avusturyalı gazeteci Dr. Stefan Steiner, Yüzbaşı Fahri Bey ve Almanya'nın eski Erzurum Konsolosu Edgar Anders'ten oluşuyordu. Bu heyet, 17 Nisan-20 Mayıs 1918 tarihleri arasında doğu vilayetlerini dolaştı. Heyette bulunan Ahmet Refik Bey bu seyahatle ilgili anılarında Doğu Anadolu'nun işgal sonrası durumunu

İstanbul'a gönderdiği raporlarla şöyle belirtmiştir: "Erzurum'dan Karargâh-ı Umumi İkinci Şube Müdürü Seyfi Beyefendi'ye, Erzurum Ermeni mezaliminden harap bir haledir. Ermeniler, Erzurum'dan çekilmezden evvel, 300 kadar İslâm'ı bir konağa doldurmuşlar, üzerine benzin dökülerek yakmışlardır." 1914-1919 yılları arasında Doğu Anadolu'da Ermeniler tarafından Van, Bitlis, Muş, Trabzon, Erzurum, Sarıkamış ve Kars çevresinde toplam 363.141 kişinin öldürüldüğü Batılı konsolosluklar tarafından tespit edilmiştir.

Osmanlı'nın son Doğu Orduları Komutanı Kazım Karabekir Paşa, Erzincan, Erzurum, Sarıkamış, Kars ve ötesini düşmandan kurtardı. Paşa'ya göre durum şöyleydi: "Şehirlerde üçte bir ahalî kalmamıştı. Erzincan yakılmıştı. Özellikle Erzurum'da 50 bin, Van'da 45 bin, Kars'ta 17 bin, Iğdır'da 15 bin, Erzincan'da 13 bin, Diyarbakır'da 12 bin, Muş'ta 10 bin olmak üzere birçok yerde sivil ahalî Ermeni çeteleri tarafından katledilmiş, Halk Ruslara yalvarıyordu. Ne olur bizi siz öldürün Ermenilere teslim etmeyin."

Ermeni meselesi

Ermeniler, Fatih Döneminden itibaren Osmanlı Devleti için güvenilir Yunanlılara karşı özellikle mimaride yetenekli millet-i sadıka olarak görülmüşlerdir. İbber Ortaylı'ya göre Haç-Hilal farkı dışında Ermenilerle bir farklılığımız yoktur. Ermenilerle sadece dini bakımdan ayrıldığımız görülmüyor ki onların dillerini kullanmalarına da engel değildir.

93 Harbi'nden sonra Doğu'da zayıflayan Osmanlı Devleti'nde, Rusların desteğiyle Yunan ve Bulgarların bağımsızlığa gitmeleri üzerine aynı yola Ermeniler de girmiş ve azınlıkta oldukları topraklarda yaşayan diğer halkları temizlemekle memur edilmişlerdir. Sarıkamış Hareketinin başarısızlığı üzerine tek kurşun atmadan zafer kazanan Ruslardan önce Ermeni Çeteleri Van'ı işgal ederler.

Bugün Türk Ermeni ilişkilerinde en büyük sorun, sık sık Batı âleminde bazen Amerika Birleşik Devletleri'nde bazen de Fransa'da gündeme gelen Ermeni tehirci ve Ermeni soykırımı iddialarıdır. Öyle ki Türkler için bazen Birinci Dünya Savaşı içerisinde 1915'te Ermenileri bulundukları İstanbul, Doğu ve Güney Doğu Anadolu; hatta Orta Anadolu şehirlerinden sümüşler, mallarına el koymuşlar, sürgün sırasında da 1,5 milyon Ermeni'yi katletmişlerdir denilmektedir. Bazen de bu rakam iki kat fazlaştırılarak üç milyona kadar çıkartılmıştır.

Hâlbuki olaylar hiç de anlatıldığı gibi cereyan etmemiş; aksine Ermenilerin devlet

kurma hayalleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri faaliyetler neticesinde sevke tabi tutulmaları zorunlu hal almıştır. Bu zorunluluğun nedenleri Dâhiliye Nazırı Talat Paşa'nın Nisan 1915'de Sadarete sunduğu arzda şöyle dile getirilmiştir:

1-Savaş alanlarına yakın yerlerde bulunan Ermenilerin bir bölümü, harp halinde olan Osmanlı ordusunun hareketini güçleştirmektedir.

2-Ermeniler takındıkları tavır neticesinde erzak ve askerî malzemenin sevkıyatını zorlaştırmaktadır.

3-Düşman ile Ermeniler arasında emel ve işbirliği mevcuttur.

4-Hatta Ermeniler düşman saflarına katılmaktadır.

5-Memleketimizin çeşitli yerlerinde askerî birliklere ve masum Müslüman ahalîye silahla saldırılmaktadır.

6- Osmanlı şehir ve kasabalarına katliam ve yağmacılık amacıyla tecavüzde bulunmaktadırlar.

7-Düşman deniz kuvvetine erzak temin etmekte, ayrıca önem arz eden mevkillerimizi düşmana göstermeye cesaret etmektedirler. Büyük devletlerden bağımsızlık vaadi alan Ermeniler, Anadolu'da büyük bir silahlanma hareketine girişti. Bu silahlanma hareketine girişirken parolaları şöyleydi: "[...] Artık Türkiye Ermenileri adını taşıyan o kanlı tarihe son vermek zamanı gelmiştir."

6 Eylül 1914 tarihinde elde edilen istihbarat çalışmaları Ermeni örgütlerinin topekte bir isyan hazırlığı içinde olduklarının anlaşılmasına vesile olunca, Osmanlı Hükümeti Ermeni Patrikhanesine, komite ve Ermeni milletvekillerine bu hareketlerinden vazgeçmedikleri takdirde, şiddetli tedbirlere başvuracaklarını ihtar etti ise de bu ihtarları almayan pek olmadı. Bunun üzerine Dâhiliye Nezareti, 14 vilayet ile 10 mutasarrıflığa 24 Nisan 1915 tarihinde meşhur genelgesini yayımladı. Genelgede, Ermeni komitelerinin kapatılması, belgelerine el konulması, zararlı faaliyetlerde bulunanların tutuklanması, talimatı verilmişti. 31 Mayıs 1915'de yürürlüğe giren Tehcir Kanunun orijinal ismi şöyledir. "Vakt-i Seferde İcraat-ı Hükümete Karşı Gelenler İçin Cihet-i Askeriyece İttihaz Olunacak Tedabir Hakkında Kanun-ı Muvakkat"dır. Seferberlik yani savaş süresince hükümetin uygulamalarına karşı gelenler için, askerî makamlarca (savaş hali olduğundan) uygulanacak tedbirler hakkında geçici kanundur. Üç maddeden oluşan kanun aşağıdaki şekildedir (Takvim-i Vekayi, 18 Receb 1333/ 19 Mayıs 1331; Uras, 1987, 613):

Genel anlamda Ermeniler, başta Musul'un güneyi olmak üzere, Urfa, Halep, Şam, Lübnan, Suruç, Rakka, Harran, Deyr-i Zor (Ceylanpınar) ve Müslime gibi yerlere sevk edilmişlerdir. Bu şehirler, bazılarının iddia ettiği gibi çöl vs. değil.

Öte yandan bu illere Trakya ve İzmir de eklenince yaklaşık 300 bin Ermeni vatan-dışın zorunlu göç uygulaması kapsamına girmediği görülecektir. Alman Konsolos Röessler'in raporuna göre, göçe tabi tutulmayan Ermenilerin toplamı 500 bin olarak gösterilmiştir. Batıda olup da göçe maruz kalanlar ise düşmanla işbirliği içerisine girdiklerinden, bir tehdit unsuru oluşturmaya başlayınca ihanet içinde olmayan Ermenilerden ayık-lanarak sürgüne tabi tutulmuşlardır. Üstelik batıdaki zorunlu göç, Temmuz 1915'den sonra başlamıştır.

Osmanlı Devleti'nin bünyesindeki bütün gayr-i Müslim topluluklara olduğu gibi Ermeni toplumu-na karşı da geniş bir müsamaha ve hoşgörü içinde olduğu görülecektir. Bütün bu toplumlar din, ırk, dil farkı gözetmeksizin Osmanlı Devleti'ne bir parçası olarak görülmüşlerdir. Bölgede götündürde Ermeniler kalmadığına göre ya sürgün ya ölmüş ya da din değiştirip halkın içinde ermişlerdir. Kanaatimize göre hepsi değişik oranlarda olmuştur. Bu olaylardan tüm Anadolu en az Ermeniler kadar olumsuz etkilennmişlerdir.

hseyhanlioglu@gmail.com

YENİ BİR MUTABAKAT, YENİ MÜŞTEREKLER İÇİN... KERİM DEVLETİN İHYASI

Türkiye’de milletin ontolojik, tözsel müşteregini sağlamlaştıırıp genişlettikçe zaten çoğulculuk, özgürlük daha da güçlenir. Kerim devlet, Anadolu’daki millet bağı en büyük gücümüz, varlığımız. Bunu modernitenin, kapitalist dünya sisteminin, sahici yurtseverliği sorgulanabilir elitin elinde dejenere etmemek, güçlü bir ülke meydana getirmek için ihya etmeliyiz.

Devlet özgüveni en yüksek kişiliktir; bakmayın devlet kavramının tüzel karakteri olsa da, organizma öğretisi uyarınca devlet bir canlıya benzer, pek çok canlıdan daha güçlü reflekslere sahiptir. Modern devletin özgüveni çok çabuk zayıflar, hele bizim gibi İmparatorluk bakiyesi yapısını, kerim devlet varlığını toplum, kurum, zihniyet dünyasında bir şekilde devam ettirenlerde hassasiyet ve kırılma kaygısı daha da yükseilir. Çıtkırdım bir hiyerarşiden kaçınmak istersen ulus devletler bünyelerindeki insan gerçekliğini, zamanın ve tarihin ruhunu anlayamayacak sabit, durağan, katı geleceği donukluğa saplanıp kalabilir.

Ulus devletler hegemonya ve tahakküm arasındaki farkı İmparatorluk düzeninden ayrı ele almaya kalkarken eli sopalı feodal ağalara da dönüşebilir, Avrupa’daki kriz bunun öncülerinden. Halbuki devlet güçlendikçe görünürlüğü azalır; etki alanı, kılcalları kontrol yeteneği üst düzeye çıkınca özgüveni yükselir, toplumsal, grup ve bireysel özgürlük anlayışındaki kompleksler ve sanırlar silinir.

‘Yerinde sömürge’

İmparatorluklar bir iktisadi düzenin sonucuydu, feodal-grup-klan döneminin, tarım-ticaret ekonomisinin üst kurumlarıydı. Finans kapital imparatorluklarla yürüyemezdi. Bölgesel federasyonlar da siyasi istikrarsızlıkları doğuracağından hegemonyaya dayalı dünya sistemi anlayışıyla, merkez-çevre organizasyonu ile denetimli serbestliklerle “ulus devlet birimleri”ni şekillendirdi.

İngiltere klasik dönemin “yerinde sömürge” metoduna teşne olduğundan finans kapital-neoliberal hegemonya nizamını kotaramayacaktı. İnsanın tüketim-pop kültürü, ucuz ve seri olana açık zaaflarını koyultan ABD’ye küresel köyün ağası rolü verildi.

Ulus devletler merkezin, dünyada servetin yüzde 80’ine sahip yüzde 1’in emir eri vazifesiyle toplumları sevk ve idare için kuruldu.

Uluslar “kendiliğinden” zuhur etmekten çok inşa edildi, bir kimlik, misyon, siyasi yönetim biçimi, asgari nomos ve mutabakat ilkeleri, kimi gelenegi aynen kimi modernleştirerek alan değerler dizgesi, bir yönetici elit, tanımlanmış yurttaşlık-demos ve her bir alanda çatışma getiren fay hatlarıyla var edildi... Ortadoğu’daki ulus devletlerin hemen hepsi, Türkiye gibi sınırları “homojen” olmayan fay hatlarıyla çizildi; etnik-mezhep-din-kültür-siyasi yapı ihtilafları ulus devletlerin başını kaldırmasına müsaade etmedi. Dört beş ülkede Kürt etnik kimliği, mezhepler, asabiye modellemeleri esas belirledi. Bunlara mesela Suriye’de en zayıf mezhebi, Arabistan’da en az saygın kabileyi başa geçirmeyi, Mısır-Türkiye-Tunus-Cezayir gibi ülkelerde de toplum-tarih-din ile çatışmalı modernleşme yöntemlerini ve dar yönetici eliti de ekleyebilirsiniz.

Milliyetçi Arap sosyalizmleri, üçüncü dünya kalkınmacılıkları, postkolonyalizm ortamı İslam aleminde ulus devletlerin bir seyyar nomos, mutabakat zeminleri halini aldı.

Türkiye birinci Meclis yapısı, İstiklal Harbi ruhu-iradesi ve İstiklal Marşı değerleriyle İslam-Türk-ehli sünnet-gaza omurgası etrafında nomosa, mutabakat zeminine oturdu fakat bu başta Takrir-i Sükun olmak üzere çeşitli uygulamalarla sarsıldı... Daha da önemlisi kerim devlet vasfı İmparatorluk sonrası akamete uğradı, tavsadı.

İmparatorluk modernleşmeyi, kapitalist modeli anlamış fakat şartlarını yerine getirmemiş; kerim devlet feodal dönemde toprağı, kapitalist evrede ticareti-üretimi-sermaye temerküzünü “belirli eller”e, feodallara ve burjuvaya teslim etmedi. Kerim devlette müllk Allah’ındır, onu devlet ve yönetici millet adına idare eder, kimse “mülk”ü bölemez, üzerinde hak iddia edemez, sahiplenemez, kişisel serve-

tini müşterek yaşam alanı-heimat-vatandan biriktiremez!

Kerim devlet garibin, fukaranın, halkın-milletin, yetimin hamisi, gözeticisi, anası-babası, adaleti-güvenliği-huzuru sağlayanı, açığı doyurana, açığı giydirenidir... Modern hegemonyanın “rıza inşası” kerim devletin normalidir! Cumhuriyet idaresi milli burjuva yaratma, devlet yönetimi etrafındaki elitleri kalkındırma ameliyesi etrafında kerim devlete kıydı; peki yerine ne koydu? Rüzgarın önündeki yaprak gibi zamanın ruhu neyi icbar ettiyse onu!

Yeni çağ, yeni talepler

2023’e girerken Türkiye’nin nomosu olan İslam-Türk-ehlisünnet-gaza omurgası üzerinden yeni “mutabakat zeminleri” oluşmak, kerim devleti ihya ve yeniden inşa etmek, bilhassa Suriye ve Ortadoğu konjonktüründe elzem hale geldi.

İlkeler, değerler değişmez fakat zamanın getirdiklerine, dünya sisteminin içyollarına karşı yeni dinamikler, değerler, etik, idealler geliştirilebilir. Türkiye dinamik bir ülke, yekpare bloklardan oluşmuyor, siyasal alan özellikle 31 Mart itibarıyla aynı düz çizgide ilerlemiyor, ilerlemeyecek. Dahası insanların oy verme tercihlerini etkileyen faktörler çoğaldı. İhtiyaç maddeleri kaleni çeşitlendi. Bu yeni ihtiyaçlar kerim devleti kurma, ihya mecburiyetini doğuruyor.

Bir devlet güvenlik, huzur, ekonomik refah üzerinde yükselir fakat aynı zamanda millet bağıyla beraber müşterek kader-müşterek iyi ve erdemleri de arar!

Baykan Sezer devlet kurma, diğer ulusları bünyede eritebilme, dış saldırılara karşı müşterek hareket edebilme başarısından dolayı millet vasfı kazandığımızı anlatır; ne var ki günümüzde herkes söze ülkedeki farklı etnik kimlikleri sayarak başlıyor, bu aynı zamanda bu birimleri mobilize etme manasına da geliyor.

Devleti homojen blok görmek meseleleri çözmediği gibi küllendiriyor. Neoliberal siyasallıkta olduğu gibi çoğulculuk ve çokkültürlülüğü öne çekip siyasallaştırmak ise Türkiye’nin varlığını sorgular hale getiriyor. Bugün artık iletişim ve ulaşım imkanları nedeniyle insanlar siyasal alana daha çok hakim ve müdahil; Anadolu’nun en ucra kesimlerinde bile ülkede neler olup bittiği hakkında fikir sahibi olunabiliyor. Artık insanlar yöneti-

Ercan Yıldırım

Yazar

me katılım, doğrudan müdahale, idarenin kararlarında söz sahibi olma, temsiliyetin yanında denetleme, özgürlük alanlarını genişletme taleplerinde bulunuyor.

Sadece televizyon ve radyonun bulunduğu yıllarda “temsil sistemi” yeterli olabiliyordu. Siyasal alan dar bir enformasyonla gerçekleştiği için insanlar katılımdan, paydaşıktan, masanın bir tarafında yer almaktan bahsetmiyor, aklının ucundan bile geçmiyordu.

Genişleyen iletişim imkanları bir yandan gözetimi mobeselerle, telefon sinyalleriyle, kameralarla sağlarken öte taraftan sıradan insanın da gözetlenmesini, inceleme-sini, fikir beyan etmesini getiriyor! Sosyal medya bilgiyi, haberi mahrem ve kripto olmaktan çıkardı, mesela Yeni Zelanda katliamında olduğu gibi “olay”ın içine canlı nüfus edebilme imkanı, malumatı anında öğrenebilme “konforu” getirdi.

Bilgi güçtür, mucibince “sokaktaki insan” dahi bu erkten faydalanma, erki bölüşme, erkin şeffaflığını “gözetleme” hakkı-hukuku istiyor.

Avrupa’da küresel şirketlerin özerkliğini kırarak güçlü devlet ve güçlü lider arayışları üst kimlikler, mutabakat zeminleri ve çoğulcu ama müşterek idealarla gerçekleşiyor, sözleşmeden taviz vermeden.

Kerim devletin ihyası bizdeki “töre”nin sözleşmeye, mutabakat zeminlerini güncelleyip düzenlemeye, hukuka göre yaşamaya, erdemleri ve etik ilkeleri kamusal alana taşımaya bağlı; trafikte asker uğurlaması adına başkalarını on dakika “alkıyan”, bulunduğu kurumda özerk alanını belirledikten sonra parafı istediği zaman atma erki kazanan insan gerçekliğinin yerini, hukuka, adalete, keyfiligi örten müşterek yaşama biçimine

dönüştürmek mecburiyetindeyiz.

Devlet somut, halk canlı, düzen dinamik, dünya değişken...

Temel ilkeler, nomos ve idealar etrafında asgari erdemleri, etiği çoğaltmak, hak-hukuk kavramlarını Peygamber Efendimizin sünnetindeki gibi vazgeçilmez, ertelenmez hale getirmek zorundayız.

Bilkuvve millette, bilkuvve kerim devlete, bilkuvve değerler sistemine sahibiz fakat bilfiil halk-yurttaş-demos, bilfiil devlet mekanizması, bilfiil erdemler risalesi için yeni bir müşterekler zemini kurmamız gerekiyor.

Devlet en büyük aile, millet homojen bir bütünden, kültürel çoğulluklar, iletişim ve ulaşım altyapısına bağlı yeni epistemik cemaatler, gruplar hemşehri derneklerinin ötesinde aidiyetler getiriyor, kamusal alanda hemşehri yardımsızlığının ötesine geçen bir devlet mekanizmasını zorluyor.

Adanmışlık biçimleri de yoruldu... Kamusal alanda temsil edilmeyen adanmışlar maalesef kerim devleti sorguluyor.

Devlet kanun koyan, istisnayı, hakları belirleyen, teminat verip teminatı korumaya güç yetirindir.

Kanunla, zorla insanlar iyi, erdemli olmaz ama devlet ve millet irade beyanıyla bir nizam teşkil ettirebilir, etik değerleri müşterek kaderin içine yedirebilir. Cumhuriyet idaresinin yaptığı gibi nomosumuzu, mutabakat zeminimizi tarz-ı hayat ile örselemeden bir yeni varoluş iradesi geliştirebiliriz. Yeni bir ekonomik model, bize özgü iktisadi ilkeler, yapısal dönüşüm genetiğimizdeki dışlamayan dayanışma, paylaşma ilkeleriyle yerine getirilebilir; devletten düzene geçiş mümkün.

Mutabakata katkı

Yeni müşterekleri devlet-millet olarak belirler, bunu sözleşme şeklinde ete kemiğe büründürüp benimserek sahiden kerim devleti yeniden inşa-ihya edip, 2023 konjonktüründen sağ salım çıkıp Türkiye’yi güçlendirebiliriz.

Kul hakkı... İktisadi yapımızdan toplumsal ilişkilerimize kadar kul hakkı önceliğini kamusal ve hukuki boyutta yeniden düzenlemeliyiz. Kerim devlet kul hakkı nedeniyle kapitalizme geçmedi ama kul hakkı önceliği bize vatani sahiplenmeyi sağladı, bize özgü düzeni de getirdi.

● Devlet “pasta”, ganimet malı değil. Devlet

insanın adil gelir dağılımını sağlar fakat pastadan daha büyük pay almak için millet müşteregini yok sayanlara da göz yummaz.

● Şeffaflık, denetleme kamunun itibarını güçlendirir.

● Devlet çatı kurumdur, bir grubun, elitin, cemaatin güdümüne girmez.

● Birlikte kurtulacağız, birlikte batacağız, birlikte müreffeh bir gelecek inşa edeceğiz.

● Devletin metafizik bir ontolojisi yoktur; düzeni belli değerlere açıktır sadece.

● Hukuk devleti, adalet temsiliyet düzeninin kusursuz işlemesi, güvenlik kadar önemli. Kanunu vicdanlardan üstün ama vicdanların sesi kılmalı. Hakimsiz, yasadışı devlet olmayacağına, ahlak ve erdemler kâfi gelmeyeceğine göre hukuku tavizsiz işletmeli.

● Devlet bireye ödev verebileceği gibi kendi de ödevlendirilir; birey de devlet de yükümlülüklerini yerine getirmeli ama mecburiyet ilişkisi zorlamaya dönüşmeden!

● Devletin egemenlik alanını, huzur-güvenliği bozmayacak bir özgürlük alanını tesis etmek gerekir. Bireyin nefes alabileceği ada’cıklar bünyeyi sıhhatli kılar. Hoşgörüyü güçlü olan, devlet gösterir, birey, toplum ve gruplar müsahabayı zaaf olarak görmemeli.

● Devlet insanımı asker-vergi-tüketici değil organizmanın parçası gibi görmeli.

● İnsanlar çalışarak, kendini geliştirerek, sınavları kazanarak kamuda yer alıp yükseltilmeye inanmalı, itimat etmeli.

● Sadakat tek yönlü olmaz, kamu-özel ve bireyler sadakati ikame ettiği müddetçe tarihte ilerler!

● Türkiye dünya sistemi içindeki blokların ötesinde, üstünde, dışındadır... Kendi selameti açısından herkesle bir ilişki yürütebilir.

● Kendi ayaklarımız üstünde durabilmek tarihte var kalabilmenin ilk koşulu bu da ancak köklerimizden yeniden üreterek, güncelleyerek mümkün.

● Bir yönetim sistemi vasfıyla demokratik işleyiş halel gelemez, temsil mekanizmasına güven eksilmemeli.

● Demokratik idare tarzını Türkiye’nin müşteregini, nomosunu zedelemeye yönelik araçsallaştırmalardan uzak tutmalı.

● Seçkinlik, mikro hayat tarzları kamusal alana taşınmaz.

● İmparatorluk bakiyesi olduğumuz da ulus devlette yaşadığımız da kabul edilmeli.

● Çoğulculuk ile çokkültürlülük tefrik edilmeli, devlet vatandaşını muhatap alır, onu paydaş kılar fakat asgari müşterekleri ve nomosu zedeleyecek gelişmelere izin vermez.

● Müşterek sahayı içeren her konuda iltimas, ayrıcalık olmaz, olamaz, herkes bu binayı yüklenmek durumunda.

Türkiye’de milletin ontolojik, tözsel müşteregini sağlamlaştıırıp genişlettikçe zaten çoğulculuk, özgürlük daha da güçlenir. Kerim devlet, Anadolu’daki millet bağı en büyük gücümüz, varlığımız. Bunu modernitenin, kapitalist dünya sisteminin, sahici yurtseverliği sorgulanabilir elitin elinde dejenere etmemek, güçlü bir ülke meydana getirmek için ihya etmeliyiz.

2023 yılına girerken siyasal alan yeni aktörler, yeni ilkeler şekilleniyor. Kerim devletin yeni müşterek değerleriyle güçlendirilmesi, dünya sisteminin, “müttefiklerimizin” hakkımızdaki planlarına karşı önleyici ve kurucu mahiyet kazanabilir!

@Ercnyldrm1

2023 yılına girerken siyasal alan yeni aktörler, yeni ilkelerle şekilleniyor. Kerim devletin yeni müşterek mutabakat değerleriyle güçlendirilmesi, dünya sisteminin, “müttefiklerimizin” hakkımızdaki planlarına karşı önleyici ve kurucu mahiyet kazanabilir!

Ezberlerin ötesinde 21 Nisan Sri Lanka terör olayları

Hayati Ünlü
Birinci sayfadan devam

Ülkede 21 Nisan sabahı gerçekleşen patlamaların hemen akabinde saldırıların failleriyle ilgili büyük bir dezenformasyon kampanyası ortaya çıktı.

Bunun en temel sebebi ise ülke sosyo-politik yapısının tam olarak bilinmemesinden kaynaklanan bilgi kirliliği. Dolayısıyla her şeyden önce Sri Lanka sosyolojisinin masaya yatırılması gerekmektedir. Bu açıdan Sri Lanka toplumuna bakıldığında, ülkenin etno-dini bir kompleks olduğunun altı çizilerek başlanmalıdır. Nüfusu 20-22 milyon arasında olan ülkenin en büyük grubu ise Sinhalar olarak göze çarpmaktadır. Bu etnik grup, ülkenin yüzde 74'lük kesimini teşkil ederek çoğunluğu oluşturmaktadır; yüzde 99'unun Budist olup Sinhala dilini konuştuğunu da eklemek gerekmektedir. Öyle ki geçtiğimiz yıllar içerisinde azınlıklar üzerine yoğun bir şiddet kampanyasını teşvik eden radikal Budist rahipler, bu grubun içerisinde yer almaktadır. Ülkenin ikinci en büyük grubu ise Sinhalarla 2009'a kadar bir iç savaşı içerisinde bulunan Tamiller'dir. Bu grubun yüzde 12.6'sı Sri Lanka Tamipleri'nden oluşmaktadır; yüzde 5.6'sı ise Hint Tamipleri'nden oluşmaktadır. Tamil dilini konuşan bu grubun çoğunluğu Hindu iken, ülkede yaşamaya devam eden azınlık durumundaki Hristiyanlar (çoğu Katolik) da bu grubun içerisinde çıkmıştır. Sinhala ve Tamil etnik gruplarının ardından ülkenin üçüncü en büyük nüfusu ise Müslümanlardan oluşmaktadır. Yüzde 7'lik bir kesime karşılık gelen Müslümanlar, Tamil dilini konuşmalarına rağmen, kendilerini bir Tamil hissetmezler. Müslümanların iki büyük etnik grubun dışında kendilerini konumlandırmaları ise, kendilerini ülkenin ötekisi pozisyonuna itmiştir. Bir taraftan ötekileştirilmişler, bir taraftan da güçlü Müslüman kimliği geliştirmişlerdir.

Sri Lanka çatışma tarihi

Sri Lanka iç savaşı, sadece ülke tarihinin bugüne kadar ki en önemli olayı değil, çatışma literatürü için de dünyanın en fazla atfı yapılan örneklerinden biridir. 23 Temmuz 1983'te başlayan iç savaş, 26 yıllık bir süre zarfında devam ederek 2009 yılında nihayete ermiştir. Sinhala ve Tamil etnik grupları arasında yaşanan iç savaştan bu yana, şiddet daha çok Sinhala Budist topluluğu radikallerinin Müslüman ve Hristiyan azınlıkları hedef alma girişimlerine dönüşmüştür. Nasıl Myanmar'da radikal Mabatha hareketi Budistleri Müslümanlara karşı şiddetli hareket geçirmişse, Sri Lanka'da da özellikle "Bodu Bala Sena" olarak bilinen hareket de birçok defa Müslümanlar başta olmak üzere azınlık grupları hedef almıştır. Sri Lanka'daki Budistlerin, Myanmar'dan daha radikal olmasını sağlayan gelişme ise, özellikle 1990'lı yıllardan bu yana Müslüman grupların başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkeleri tarafından finanse edilip radikalleştirilmeleri. Sınırlı bir radikalleşme olmuş olsa da, bu durum Müslümanların hedef alabilmek için bir bahane olarak kullanılıyordu. Diğer yandan 21 Nisan patlamalarında çok yakın bir zaman önce, Budist radikaller 31 Mart ve 14 Nisan tarihlerinde ülkedeki Anuradpura Kilisesi'ne saldırı düzenlemişlerdi. Yani 21 Nisan saldırıları aslında geliyorun demişti.

Güney Asya'nın Kıbrıs'ı olarak bir benzetimde bulunabileceğimiz Sri Lanka'nın jeopolitik ve jeostratejik konumu öylesine önem arz etmektedir ki, Hürmüz'den Malaka Boğazı'na, Kızıl Deniz'den Güney Çin Denizi'ne kadar Sri Lanka'ya uğramadan geçilememektedir. Hal böyle olunca küresel siyaset için de büyük önem arz eden Sri Lanka, ABD ve Çin rekabeti çerçevesinde yeniden şekillenen jeopolitik oyunun en önemli parçalanandan biri olarak görül-müştür. Çin yeni İpek Yolu projesinin en önemli ayaklarından birinin Güney Asya bölgesi olduğunu düşündüğü için sadece Sri Lanka'ya değil, Pakistan'dan Nepal'e Afganistan'dan Bangladeş'e kadar birçok ülke ile stratejik ilişkiler kurma çabasına girmiştir. Aynı şekilde projenin deniz yolu ayağı için ise Güney Çin Denizi ülkeleriyle benzer bir ilişki ağı kurmayı denemiştir. Çin'in bu aktif dış politikası ABD'yi doğal olarak rahatsız etmişken; Obama döneminde devreye sokulan "Çin'i Yeniden Dengeleme" stratejisi, Trump döneminde de yeni Hint-Pasifik jeopolitik açılımla devam ettirilmiştir. Sri Lanka ise ister bir Güney Asya ülkesi olarak karadan ister bir okyanus ülkesi olarak sulardan tüm stratejilerin merkezine kalan bir ülke konumunda yer almıştır. Hatta son dönemlerde Sri Lanka'da özellikle Başbakan Wickremasinghe liderliğinde ülkenin artık bir Hint-Pasifik ülkesi olarak kendisini yeniden yapılandırması sadece stratejik olarak değil, ideolojik ve kimliksel açıdan da yönümlü ABD'ye döndüğü kanaatini uyandırmıştır. Bir taraftan ABD'nin ekonomik baskıları, diğer taraftan Çin'in borç diplomasisi ülkeyi hem yukarıda tartışıldığı gibi iç siyasi krizlere sokmuş hem ülkenin dış politika alanında bir karar vermeye zorlamıştır. Nitekim son

dönemlere kadar daha çok denge siyaseti takip etmeye çalışmış olmasına rağmen, ABD ve Hindistan gibi ülkelerle imzalanan askeri tatbikat ortaklıkları Sri Lanka yönetiminin tercihini ABD'den yana kullandığını ortaya koymuştur.

Askeri deniz tatbikatı

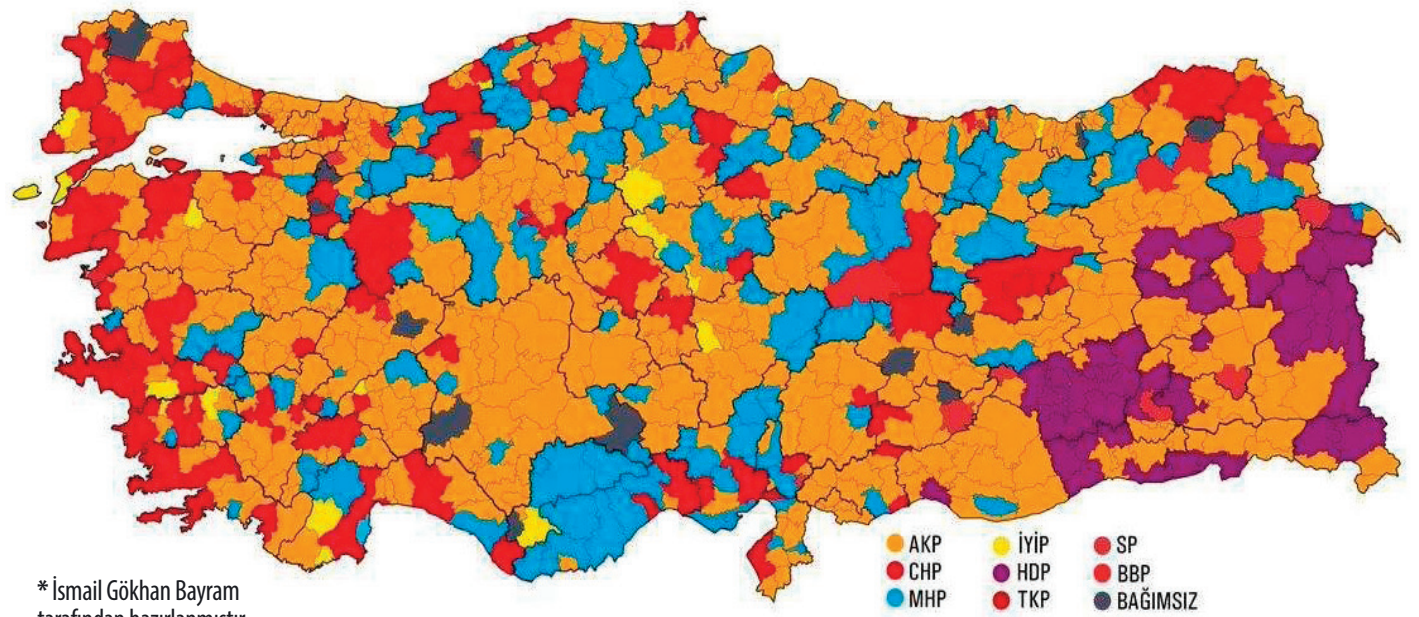
Gerek Sri Lanka yönetiminin failler ile ilgili muğlak açıklamaları gerekse de DEAŞ'ın sorumluluğu üstlenmesine rağmen devam eden şüpheli aslında saldırıların gerçek sebebinin başka yerde yattığına dair güçlü bir kanaati teşkil etmiştir. Nitekim saldırıların gerçekleşmesinin ikinci gününde tüm uluslararası toplum faillerle ilgili açıklama beklerken, ABD ve Sri Lanka yönetimlerinin Çin kontrolünde bulunan Hambantota Limanı yakınlarda askeri tatbikat yaptıklarını açıklamaları aslında Çin'e verilen bir mesajı ve adeta sorumluluğu Çin'in üzerine yıkmak olarak yorumlanmıştı. Öyle ki ülkenin iç savaştan bu yana yaşadığı en büyük güvenlik probleminin temel gündem olduğu bir anda, en büyük güvenlik tehdidinin Çin olduğu ilan ediliyordu. ABD-Sri Lanka Deniz Tatbikatı'nın yanında, başta Hindistan olmak üzere ABD'nin müttefikli konumunda bulunan Bangladeş ve Maldivler gibi ülkelerin bir anda radar gemilerini faaliyete sokarak güvenlik önlemlerini en üst seviyeye çıkarmaları ise Sri Lanka patlamalarının Çin'e karşı başlatılan yeni karşı koymanın işaret fişegi olduğu anlamına geliyordu. Ayrıca patlamalar sonrası ülkede Anayasa değişikliği tartışmalarının da başlaması manidar bulunmuştur. Anayasa değişikliğiyle siyasal sistemin ülke içerisindeki ABD yanlısı tarafların lehine dönüştürüleceği iddia edilmekteyken; Cumhurbaşkanı Sirisena'nın üst düzey tüm güvenlik kadrolarını değiştirilmesini açıklaması ise ülkedeki güvenlik paradigmasının da yeniden ele alınacağını göstermiştir. Özellikle patlamalar sonrası tartışılmaya başlanan güvenlik adına özel kuvvetlerin takviye edilmesi tartışması, bu kuvvetleri kimin sağlayacağı noktasında bir muğlaklığı içermekteyken, ABD'nin ülkede meşru yollarla kontrolü sağlama girişimi şeklinde de yorumlanabilmiştir.

Küresel siyasetin geleceği

21 Nisan'da Sri Lanka'da gerçekleşen bombalama saldırıları genel olarak "Üçüncü Taraf Terörizmi" olarak yeni bir kavramla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kavramla, terörizmin faillerinin, kurbanlarının ya da her ikisinin birden saldırıların gerçekleştiği ülke siyasetiyle bir ilişkisinin olmadığı durumlar kastedilmiştir. Gerçekten de Budist radikallerin Müslümanlara karşı büyük baskı uyguladığı bir siyasal iklimde, baskıya uğrayan grubun benzer bir şiddet altında hayatına devam eden Hristiyanlar üzerine eylem organize etmesi her şeyden önce rasyonelliğe aykırı bir durum olarak görünmektedir. Diğer yandan radikal Selefî grupların, Hristiyan azınlıklara şiddet uyguladığı bir fotoğraf, Sri Lanka özelinde bir anlam ifade etmese bile, değişen jeopolitik kaymalar açısından büyük bir anlam içeriyor olabilir. Batı kontrolündeki radikal grupların çeşitli coğrafyalarda terör eylemi gerçekleştirmiş olmaları yeni bir durum olarak değerlendirilmeyebilir. Ancak bugüne kadar ABD-Çin rekabetinin kaybedeni ya da bu rekabetin kurbanı Myanmar'dan Uygur bölgesine, Keşmir'den Yeni Zelanda olaylarına kadar görülebileceği gibi daima Müslümanlar olagelmisti. İlk defa bu rekabetten doğrudan yara alan grup Hristiyanlar olmuştur. Bu durum oldukça büyük bir tartışma konusu olmuşken, Batı dünyasında Hristiyanların saldırı altında olup olmadığının tartışılıyor olması önemli bir kriter olabilir.

Diğer yandan Sri Lanka ile ilişkili olarak, ülkede patlamalarla birlikte etnik ve dini yaralar yeniden açılmış oldu. Sri Lanka yönetimi güvenlik önlemlerinin yanında, ülkedeki sosyal sermayeyi güçlendirecek kurumsal dizayn çalışmaları yapmayı başaramaz ise yakın zamanda ülkeden benzer şiddet haberleri gelebilir. Ancak altı çizilmesi gereken konu, bundan sonraki küresel siyasal tartışmalarda sosyal sermaye kadar, "duygusal sermaye" tartışmalarına da şahit olacağımızdır. Dünyada İslam karşıtı duyguların Batı dışında en güçlü olduğu bölge belki de Güney ve Güneydoğu Asya bölgesiydi. Buradaki öfke birikiminin kullanılması için belli ki Sri Lanka seçilmişti. Nasıl Arakanlılara yönelik askeri şiddet radikal Selefî gruplar için bir duygusal sermaye sağlıyorsa, bu grupların organize ettiği terör eylemleri de bölgede Myanmar ordusunun şiddet eylemlerine meşruiyet kazandırmaktadır. Bu açıdan bu bölgedeki güncel sosyo-politik ve duygusal dinamikler, yeni bir radikal İslam furıyası başlatmada kritik rol oynayabilir. Bu açıdan Sri Lanka'daki Müslümanların yalnız bırakılmaması gerektiği kadar, İslam dünyasının radikal Selefî grupların ötesinde kurumsal olarak temsil edilmesini sağlayacak adımların atılması gerekmektedir.

@PoliticsUnlu

* İsmail Gökhan Bayram tarafından hazırlanmıştır.

31 Mart yerel seçimlerinde Doğu ve Güneydoğu oyları

Bölgede yaşayan Kürt vatandaşlar HDP'nin bölgede sürdürdüğü etnik milliyetçilikle arasına mesafe koymuş, 2015 yazında başlayıp pek çok bölge yerleşkesini darmadağın eden PKK-HDP hendek kalkışmasının faturasını HDP'ye kesmiştir. Bununla beraber geçmiş seçimlerde rakibi AK Parti'nin milletvekili adayı dahil pek çok temsilcisini, il ve ilçe başkanını katleden, kaçırarak PKK'nın bu korku siyaseti başarı şansını yitirmiştir.

31 Mart seçimlerinin üzerinden neredeyse bir ay geçti ancak Türkiye halen seçim sonuçlarını tam anlamıyla tartışabilmiş değil. Şüphesiz bunda en büyük sebep seçim sonrası dikkatleri çeken ve halen cevaplanmayan sandıkta şaibe iddiaları oldu. AK Parti'nin özellikle İstanbul'da yaptığı itirazlarla CHP ile arasındaki oy farkı 28 binlerden 13 binlere kadar gerilerken tüm gözler İstanbul'a odaklandı ve diğer bölgelerin sandık sonuçları sağlıklı bir şekilde tartışılma imkanı bulmadı.

Yüksek Seçim Kurulu tarafından açıklanan seçim sonuçlarına göre, 2002'den bu yana yapılan her seçimde olduğu gibi, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) bir kez daha seçimlerden birinci parti olarak çıktı. Katılım oranının yüzde 84'ü bulduğu seçimlerde AK Parti oyların yüzde 44.31'ini alırken ittifak ortağı MHP de yüzde 7.31'lik bir oy oranına ulaştı. Öte yandan CHP yüzde 30.11'lik oy oranına ulaşırken ittifak ortağı İyi Parti ise yüzde 7.45'te kaldı. Batı illerinde CHP-İP ittifakını destekleyen HDP ise yüzde 4.24'te kaldı. HDP'deki bu düşüş karşın AK Parti Doğu ve Güneydoğu illerinde ciddi bir başarı elde etti. Bu köşede de 31 Mart yerel seçimlerinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki, daha özetleyle Kürt seçmenlerin yoğun yaşadığı kentlerdeki sonuçlarını ele alacağız.

AK Parti bölgede hâlihazırda sahip olduğu büyükşehir ve il belediyelerinin hiçbirini bölgedeki rakibi HDP'ye kaybetmediği gibi 2014 yerel seçimlerinde HDP'nin (o zamanki adıyla BDP) kazandığı üç şehri geri almasını bildi. 31 Mart seçimlerinde Şırnak, Bitlis ve Ağrı'yı AK Parti'ye kaybeden HDP hareketi böylece ilk defa belediye seçimlerini kazandığı illerde kayıplar yaşamış oldu. Bugüne kadar kazandığı il ve büyükşehir belediyelerini her seçimde korumasını bilen HDP için bölgede artık tehlike çanları çalıyor denilebilir. Seçimlerin Doğu ve Güneydoğu'da, kesin olmayan sonuçlara göre, bize gösterdiği temel bulgular şöyle sıralanabilir.

Ciddi oy kazanımları var

Öncelikle AK Parti, ittifak ortağı Milliyetçi Hareket Partisi'ne (MHP) kaybettiği Erzincan hariç, bölgede yönetimindeki tüm il ve büyükşehir belediyelerini yeniden kazanmıştı. Elazığ, Erzurum, Malatya, Muş, Bingöl, Gaziantep, Kilis, Şanlıurfa, Adıyaman, bu şehirlerin hepsinde AK Parti 2014 yerel seçimlerinde kazanmış olduğu belediyeleri elinde tutabildi, birçoğunu da oldukça büyük bir farkla kazandı. Bu illerden Şanlıurfa, Malatya, Erzurum gibi şehirlerde tek başına oyların yüzde 60'tan fazlasını alan AK Parti, birçoğunda ise ittifak ortağı MHP ile birlikte oyların yüzde 70'ten fazlasını elde etti. Adıyaman ve Şanlıurfa gibi AK Parti'nin kalesi olarak görülebilecek illerde aday çıkarmayıp Saadet Partisi'ni destekleyen HDP bu şehirlerde yine de AK Parti'ye kaybettiremedi.

Bu sonuçları daha etkileyici yapan unsur, AK Parti'nin bu şehirlerde

Dr. Hüseyin Alptekin

İstanbul Şehir Üniversitesi

kazanmasını sağlayan farkın küçük bir oy değişikliğinden değil, ciddi oy kazanımlarından kaynaklanıyor olması. AK Parti, HDP'den geri aldığı bu şehirlerden Şırnak'ta oyların yüzde 62, Ağrı'da ise yüzde 56'sının adresi oldu. Bu sonuçlara göre AK Parti, 2014 yılında oyların yalnızca yüzde 38'ini alabildiği Ağrı'da 14 puan, Şırnak'ta ise 45 puanlık bir artış gerçekleştirdi. İl bazında AK Parti'ye üç şehir kaybeden HDP, 2014 yerel seçimlerinde MHP'nin kazanmış olduğu Kars'ta ilk sırada yer alırken, Tunceli'yi ise Türkiye Komünist Partisi'ne (TKP) kaybetti. Merkez ilçesini TKP, geri kalan yedi ilçesinin beşini CHP, ikisini ise AK Parti'nin kazandığı Tunceli'de böylelikle HDP tamamen silinmiş oldu. HDP 2014 seçimlerinde ilçe belediyeleri kazandığı Elazığ, Bingöl gibi şehirlerde ise 31 Mart seçimlerinde hiçbir ilçeyi kazanamadı. Elazığ, Bingöl gibi şehirlerden tamamen silinen HDP yine bölgede pek çok şehirde de oldukça zayıf bir görüntü verdi. Merkez ilçesiyle beraber yedi ilçeli Bitlis'te tek bir ilçede birinci gelebilen HDP, Kars ve Iğdır'da Merkez ilçelerini kazanmakla beraber bu iki şehirde de başka hiçbir ilçe belediyesini kazanamadı.

İlçeler bazındaki sonuç

Konu ilçelere gelmişken, bir diğer çarpıcı husus AK Parti'nin kazandığı veya kaybettiği bölge illerinde pek çok ilçe belediyesini kazanması oldu. En çarpıcı örneklerin başında HDP'nin kalesi olarak bilinen Hakkari ve Şırnak gelmekte. AK Parti Hakkari'de Merkez ilçesini, dolayısıyla ili kaybederken Hakkari'nin diğer dört ilçesinden üçünü (Derecik, Şemdinli ve Çukurca) kazanmasını bildi. HDP'nin kalesi olarak bilinen Şırnak'ta da AK Parti sadece il merkezini değil, Uludere ve Beytüşşebap ilçelerini de HDP'den almasını bildi. Önceki seçimlerde de kazanmış olduğu Güçlükonak'la beraber böylece AK Parti Şırnak'ın Merkez dahil yedi ilçesinden dördünü kazanmış oldu. Büyükşehir olarak zaten AK Parti'nin kalesi olarak görülebilecek Şanlıurfa'da ise AK Parti 2014 seçimlerinde HDP'nin (o zamanki adıyla BDP) kazandığı dört ilçeden üçünü (Bozova, Viranşehir, Halfeti) geri almasını bildi.

HDP silinmedik ama...

Neredeyse tüm illerde kazandığı belediye sayısını artıran AK Parti Diyarbakır'da ise, Çermik ve Hani ilçeleri dışında belediye kazanamayarak kazandığı ilçe sayısı bakımından 2014 seçimlerindeki konumunu korumuş oldu. Bununla birlikte, hemen hemen tüm bölge şehirlerinde, HDP'nin kazandığı illerde bile, AK Parti kazandığı ilçe belediyelerinin sayısını arttırmış oldu.

Haritada verilen ilçeler bazındaki sonuçların gösterdiği gibi artık Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu kentleri HDP için kolay lokma olmaktan çıkmıştır.

Tabii bu sonuçlar HDP'nin bölgeden silindiği anlamına gelmemekte. Bölgede onlarca ilçede tek haneli oy oranlarında kalan HDP öte yandan halen Bağlar, Bismil, Lice, Silvan (Diyarbakır), Cizre, İdil (Şırnak), Kızıltepe, Nusaybin (Mardin), Başkale ve Özalp (Van) ilçelerinde yüzde 70'i aşan oy oranına ulaşabildi. Dolayısıyla HDP bugün hala bölgede AK Parti dışında etkin olan, yaygın destek bulabilen yegane partidir. Bu da bize bölgedeki temel siyasi çekişmenin AK Parti-HDP arasında devam edeceğini göstermektedir.

Genel olarak, bu sonuçlar AK Parti'nin Türkiye'nin doğu ve güneydoğu illerinde 31 Mart seçimlerinin kazanımı olduğunu göstermektedir. HDP ise 2014 yerel seçimlerinde kazandığı birçok belediyei kaybetmiş, pek çok bölge şehrinde tamamen haritada silinmiştir. 2014'te BDP adıyla girdiği yerel seçimlerde büyükşehirler dahil 10 şehir ve 67 ilçede seçimi kazanan HDP, 2019 seçimlerinde yeni oluşturulan ilçelerle bölgedeki belediye sayısının artmasına rağmen bu sayıyı 8 şehir ve 50 ilçeye düşürmüştür.

Sonuç bize ne söyler?

Peki bu bu yerel seçimler bölgeye dair bize ne söylemektedir? Öncelikle bu sonuçlar bölgede yaygın olarak iddia edilen üç iddiayı çürütmüştür. Buna göre AK Parti'nin MHP ile kurduğu seçim ittifakı, bölgedeki kayyum atamaları ve terörle mücadeleden taviz verilmemesi AK Parti'ye oy kaybettirecek hatta AK Parti güney bölgede haritadan tamamen silinecekti. Ancak görülen o ki AK Parti değil haritadan silinmek, pek çok ilde HDP'yi haritadan sildi. Özellikle bölgede yaşayan Kürt vatandaşlar HDP'nin bölgede sürdürdüğü etnik milliyetçilikle arasına mesafe koymuş, 2015 yazında başlayıp pek çok bölge yerleşkesini darmadağın eden PKK-HDP hendek kalkışmasının faturasını HDP'ye kesmiştir. Bununla beraber geçmiş seçimlerde rakibi AK Parti'nin milletvekili adayı dahil pek çok temsilcisini, il ve ilçe başkanını katleden, kaçırarak PKK'nın bu korku siyaseti başarı şansını yitirmiştir. Türkiye'nin kararlılıkla sürdürdüğü terörle mücadele politikaları bölgede PKK'nın tehdit ve cebirle oy kazanma taktiklerini boşa çıkarmıştır. Bundan sonraki süreçte HDP'li belediyeler artık kaynaklarını PKK'ya seferber edemeyecek, bu kaynakları bölge insanına hizmet için aktarmak zorunda bırakılacaktır. Bu şartlar altında, AK Parti'nin hizmet odaklı belediyecilik siyaseti sürüp HDP'nin etnik milliyetçi ve PKK şiddetiyle desteklenen zor politikaları son buldukça, bölgede hayat normale döndü terör hatıraları silindikçe AK Parti'nin bölgede kazanmaya devam edeceği öngörülebilir. Tabii bu trendin önündeki en büyük risk PKK'nın bölge insanına acılar yaşatmaya devam ederek "ortak acı" anlatısı kurması, hayatın normalleşmesinin önüne geçmesi çabaları içinde bulunması olacaktır.

@husalptekin

VATANSEVER RUS MUHALİFLERİ VE BİZİM ÇOCUKLAR

Ülkemiz siyasetçilerinin, özellikle de muhalif siyasetçilerinin Gorbaçov ve Yeltsin ikilisinin serüvenlerinden alacakları çok ders var. Muhalif olmak vatanına, kendi halkına, geleneğine muhalif olmak değildir. İktidar olmak için dış güçlerden medet ummak hiç değildir. Dünyada ve içte ülkene karşı kurulan acımasız paktlara karşı birlik beraberlik içinde karşı durabilmektir.

Marx, bir keresinde Rusya için “hantal Moğol” demişti. Bu topraklarda değişim zordur. Sovyetler Birliği ertesindeki Rus demokrasisi en az bizim demokrasisimiz kadar kırılmıştır. Batı demokrasisi kadar olgunlaşmış değildir. Darbelerle imtihanı bize bunu söyler. Belki de bu durum imparatorluk sonrası Doğu halklarının kaderidir. Rusya (Türkiye) Avrupalı mı Asyalı mıdır? Bu soru kolayca cevap verilemeyecek bir sorudur.

Rusya’nın tarihinde kaderini değiştiren iki büyük siyaset adamından bahsetmeden geçemeyiz: Gorbaçov ve Yeltsin. Başlangıçta arkadaş, yoldaş olan bu iki büyük siyaset adamı sonradan birbirine muhalif hatta düşman iki başkan adayına dönüşmüştür. Yeltsin’i siyaset arenasına çağırın, Moskova’ya onu getiren ve terfi ettiren Gorbaçov’dur.

‘Perdeleri kapatın’

Gorbaçov siyasi kariyerinin başlangıcı olarak genel sekreter olarak atan-
dığında kendisi hakkında yapılan ilk yorumlardan birisi “Onca yıldan sonra utanmayacağımız bir yöneticimiz oldu” şeklindedir. Gerçekten de Rus halkı Lenin, Stalin ve Kruşçev’den sonra, Brejnev’den itibaren Gorbaçov’a gelene kadar sürekli niteliksiz, vasat, yaşlı, yorgun ve hasta yöneticilerin elinde bitip düşmüş, sosyal ve ekonomik hayat müt-hiş bir durgunluğa girmiş durumdadır.

SSCB’deki zastoı, yani durgunluk yıllarında –80’ler- bir fikra herkesin dilindedir: “SSCB’nin önderi arıza yapan bir trendedir. Önce Lenin’dir bu lider ve “Makinişti kurşuna dizin!” diye gürlür devrimin babası. Aynı sahne bu kez trene binmiş olan Stalin’le tekrarlanır: “Bütün yollar Gulag’a” diye emreder. Sıra Kruşçev’e gelir, o da herkesi rehabilite ederek treni yeniden hareket ettirebileceğini düşünür. Sonunda sıra Brejnev’e gelir, sakince der ki: “Perdeleri kapatın böylece trenin durduğu artık görülmez.” (Helene Carrere D’Encausse, *Dünyayı Değiştiren Altı Yıl: 1985-1991 Sovyet İmparatorluğu’nun Yükselişi*, Yapı Kredi Yayınları, s.11) Çarın büyük imparatorluğuna devrimle son verildikten sonra, SSCB’nin kapalı toplum yapısı zaman içinde Gorbaçov’a kadarki yetersiz yöneticilerin elinde tamamen durağanlaşmıştır. Gerçeği türlü yöntemlerle örtmek isteyen yöneticilerin uğraşları imparatorluğun parçalanışını, SSCB’nin sonunun gelmesini geciktirememiştir. Komünist ütopyanın çöküşünün açığa çıkardıkları ise tüm dünyayı dehşete düşürecek cinstendir: zorunlu çalışma kampları, Gulag, baskı, despotizmin her türü, Çernobil felaketinin yarattığı insani ve ekolojik facia, milyonlarca insanın açlıktan ya da kurşuna dizilerek ölümü, katledilmesi, Sovyetler’in Vietnam’ı Afganistan batağında binlerce Sovyet askerinin ölümü. Svetlana Aleksiyeviç’in sözünü ettiği asker cenazelerini taşıyan çinko tabutlar...

Gerçeğin üstü ne yapsanız sonsuza kadar örtülemez. Ezilenlerin iktidara gelişi sloganıyla yola çıkan komünizm Sovyet halklarını en vahşi şekilde ezdi. Bu dünyadaki cennet rüyası kâbusa dönüştü. *Homo sovieticus*, ilerici bir yurttaş olmanın ötesinde, büyük insan olarak “acılarıyla” tarihte devleşti. İki “halk düşmanı”nın torunu olan ve Deccal’in işareti alındaki doğum leke-siyle (SSCB’den sınır dışı edilen Galina Vişnenskaya’nın ifadesi) Gorbaçov SSCB’deki büyük değişimin arkasındaki lider oldu. Kimi zaman Amerikan ajanı olmakla suçlanan ve başlangıçta hayata geçirdiği reformları Stalin’in sözleriyle komünizmin mirasına yaslanarak meşrulaştıran Gorbaçov, toplum-sal ve ekonomik işleyişte yeni kavramlarla yola çıkar: *Perestroika* (işletme-lerin haklarının ve bağımsızlıklarının genişletilmesi), glasnost (doğru bilinenin herkeşçe ifade edilmesi özgürlüğü, zira Gorbaçov aydınlarla bu bahaneyle itti-

fak yapmak ve geçmişe ait bazı tabuları yıkmak istiyordu) ve *demokratikleşme*. Bununla birlikte bütün bu yenilikleri öne sürse de Gorbaçov geçmişten tam olarak kopamaz. Hala merkezdeki muhafazakar görüşün taşıyıcılarını Lenin’den destek olarak etkisiz kılmaya çalışmaktadır. Bu konudaki başarısızlığı ülkenin radikal reform ihtiyacını karşılamamaktadır. İşte tam bu sırada siyasi hesapları alt üst eden bir durum ortaya çıkar. Kendisinin Moskova’ya getirip partide yükselmesini sağladığı Yeltsin’in adeta bir yıldız gibi parlaması. Yeltsin, halka sürekli inen, gündelik yaşamı dikkatle gözleyen ve sorunları tespit eden bir siyaset adamıdır. Gorbaçov’a karşı siyasi çıkışında Gorbaçov’un tek adam yönetimiyle, kişi kültü oluşturma, aldatıcı vaatler, reformların yetersizliği ve yaşam düzeyini refaha çıkartmaktaki başarısızlığı dile getirmiştir. Yeltsin’e göre yöneticiler, lüks, sefahat içindeyken, istedikleri özel mağazalardan alışveriş yapabilirlerken aynı izin fabrika işçisine tanınmamış, ona etten ziyade nişastalı sosis kuyrukları reva görülmüştür. Bundan sonraki Rus tarihi Gorbaçov ve Yeltsin arasındaki çekişmenin ve Yeltsin’in zafere doğru yürüyüşünün tarihidir. Bu iki siyaset adamı birbirine muhalif olarak kıyasıya bir mücadeleye girişirler. Bu mücadeleye Gürcülerin, Kazakların, Azerilerin, Ukraynalıların, Letonyalıların, Estonya, Moldova ve Polonya’nın isyanı ve parçalanma süreci eşlik eder. Herkes şu soruyu sorar hale gelir: “SSCB kumandan bir kale gibi çökecek mi?” (D’Encausse, a.g.e)

Yeltsin’in telefonu

Gorbaçov ve Yeltsin gerçekten de birbirine muhaliftir, mücadele ederler ve ikisi de devletin başkanı olmak istemektedir. Bununla birlikte 19 Ağustos 1991’de beklenmedik bir olay gerçekleşir. Ülkenin dört bir yanında şu haberler yankılanır: “Tanklar Moskova’ya girdi”, “Gorbaçov hasta”, “Olağanüstü Hal Komitesi iktidarı ele geçirdi.” O sırada tatilde olan Gorbaçov’un hasta olduğuna dair uydurma bir haber ileri sürülerek askerler tarafından hükümete ve başkana darbe yapılmış-

Doç. Dr. Bengül Güngörmez
Uludağ Üniversitesi

tır. Olağanüstü Hal Komitesi Sovyet halkına şöyle seslenir: “Ölümcül bir tehlike büyük vatanımızı tehdit ediyor. Gorbaçov’un girişimiyle başlatılan reform politikası bir çıkmazdadır... Yönetim halkın güvenini kaybetmiştir... Ülke gerçekten yönetilemez hale gelmiştir (aktaran D’Encausse, s. 150), (Komite bize ne kadar da tanıdık geliyor öyle değil mi?). Ülke halkı şoktadır. Darbeciler biraz amatördür, askeri güçlerini konuşlandırmışlardır ama sınırlar açık, telefonlar çalışır durumdadır. Henüz tutuklanan yoktur ve halk alanlarda toplanmaya ve barikatlar kurmaya başlar. Herkes Gorbaçov’u merak etmekte, açıklama yapmasını beklemektedir. Elbette darbeciler Gorbaçov’u almaya gideceklerdir. Durumu haber alan Gorbaçov, Sovyet halkına hitaben bu yasadışı durumun sona ermesini talep eden bir bildiri kaleme alır. Gorbaçov zorlu geçen 73 saatlik bir tutsaklığın ardından Yeltsin’in telefonuyla, Yeltsin’in ona ulaşmayı başarmasıyla hayata döner. Yeltsin durumu kontrol altına almış ve hemen Gorbaçov’un yanına, Foros’a gidecek bir Rus heyeti oluşturmuştur. Gorbaçov kendisine muhalif olan, rakibi Yeltsin tarafından özgürlüğüne kavuşturulmuştur. Onu darbecilerden muhalifi Yeltsin kurtarmıştır.

Yeltsin bir darbe yapılacağını sezdiği için “X planı” adı altında önceden bir direniş planı yapmıştır (parlamentonun kuşatıldığı ve üyeleri tutuklandığı anda başka bir yerde, gerekirse Paris’te görev yapabilecek yedek bir hükümet ve Rus topraklarında görev yapacak ikinci bir hükümet hazırlığı gibi). Yeltsin bu plan çerçevesinde “Rus Yurttaşlarına Çağrı Metni”ni kalem alır ve darbenin anayasa karşıtı ve yasadışı olduğunu ilan eder. Olağanüstü Hal Komitesi’nin

talimatlarını yasa dışı ilan ederek olağan üstü Halk Vekilleri Kongresi’nin toplanmasını talep eder. Rus halkını direnişe ve ülke çapında genel greve, askerleri de darbeye katılmayı reddetmeye çağırır. (Bizim ülkemizin seçimle gelmiş başkanının kendisine karşı yapılacak bir darbe esnasında uygulamaya koyacağı acaba bir “X planı” var mıdır? Kurmaylarıyla bu konuda bir hazırlık yapıyor mu? İnsan merak etmeden duramıyor).

Gorbaçov’un amansız muhalifi Yeltsin, sonradan darbeye karşı direnişin sembolü olacak olan Beyaz Ev’e yerleşir ve halk oraya akın etmeye başlar. Zırhlı araçlar da ilerlemekte, yolları, köprüleri tutmaktadır. Korkusuzca tankların etrafını saran sivilleri pence-resinden izleyen Yeltsin Beyaz Ev’den cesur bir şekilde çıkarak durdurulmuş bir tankın üzerine çıkar ve kalabalıklara seslenir. Onları özgürlüklerini savunmaya çağırır. Bütün Rusya nefesini tutmuş televizyonlardan Yeltsin’i izlemektedir. (Rusya’nın ana muhalefet liderinin darbeye tankların üzerinde direnişi, “darbe olursa tankın önüne ilk ben çıkarım” diyen kendi muhalefet liderimizin darbe esnasında nerede olduğunu ve ne yaptığını bana düşündürdük. Sanırım darbeyi konforlu bir koltukta, televizyondan terlikle izlemişti. Yoksa yanlış mı hatırlıyorum?)

Aynı hedefin peşinde

Darbeye karşı sivil başkaldırı büyük bir efsaneyeye dönüşmüş ve kendilerine verilen görevden emin olmayan tankçılar, ne yapacaklarını bilememiş, sonrasında da teslim olmuşlardır. Darbeciler başarısızlıklarının tesellisini alkolde aramışlar, darbe girişimi sona erdirildikten sonra odalarında yarı sarhoş halde bulunmuşlardır. Ordunun tam desteğinin olmaması, alternatif olan “X planı”nın ordu içindeki hareketteki kopmaları sağlaması ve buna eşlik eden bir siyasal plan darbecileri şaşırtmış ve afallatmıştır. General De Gaulle, sonradan Rus darbecileri için aşağılayıcı bir şekilde “bir avuç general” olarak söz eder. (a.g.e, s. 150-160)

Darbecilerden kendisinin kurtuluşunu sağlayan Yeltsin’in, Gorbaçov

muhalifi olarak yükselişi ayrı bir yazı konusudur. Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Her iki lider de hatalarıyla sevaplarıyla birbirlerinin muhalifi olsalar da kurtuluşu dış mih-raklarda aramazlar. Aslında birbirlerini tamamlarlar. Rus halkı için birbirine muhalif ama birbirlerini tamamlayıcıdır. İkisinin de hedefi nihai noktada aynıdır: Ülkelerinin selameti. Ülkenin selameti sivil yönetimler eliyle gerçekleştirilecek demokratik reformlara bağlıdır. Başlatan Gorbaçov’dur sürdürececek olan ise Yeltsin. Yeltsin, rakibini alt etmek ve iktidara gelmek için darbecilerden istifade etme yoluna gitmemiştir. Bilakis sivil siyaseti korumak için onlara karşı direnmiştir. Her iki liderin yazgısı da ortaktır. Rus topraklarının mensubu olmak ve Rus imparatorluğunun taşıyıcısı olmak. Bu kontekstte D’Encausse şöyle der: “Gorbaçov imparatorluğu kurtarmayı düşlemişti. Yeltsin Gorbaçov’un tasarısının özünü yeniden ele aldı ama onu imparatorluğun tarihi merkezine, Rus topraklarına uyguladı. Son kertede birbirlerine o kadar şiddetle muhalefet etmiş, hatta birbirlerinden nefret etmiş olan, çok büyük karizmaya sahip bu iki adam ülkelerinin tarihi göz önüne alındığında birbirlerinden ayrılmaz. Kâh benzer kâh farklı yollarla aynı hedefin peşine düşmüşlerdir: Rusların gecikmesini telafi etmek” (a.g.e, 241)

Ülkemiz siyasetçilerinin, özellikle de muhalif siyasetçilerinin Gorbaçov ve Yeltsin ikilisinin serüvenlerinden alacakları daha çok ders var. Muhalif olmak vatanına, kendi halkına, geleneğine muhalif olmak değildir. İktidar olmak için dış güçlerden medet ummak hiç değildir. Muhallifen de yerli ve milli olabilmek, kendi ülkeni canla başla müdafaa edebilmektir. Dünyada ve içte ülkene karşı kurulan acımasız paktlara karşı birlik beraberlik içinde karşı durabilmektir. Gerçekten de “dönem, kızzın demiri soğutma, kucaklaşma, birlik ve beraberliğimizi yeniden perçinleme dönemidir”. Ancak demiri soğutacak olan yalnızca iktidar cephesi de değildir. Muhalefet olmanın anlamını yeniden düşünmek gerek.

bengulg2000@gmail.com

MIHAIL GORBAÇOV

BORIS YELTSIN

Yeltsin ve Gorbaçov, hatalarıyla sevaplarıyla birbirlerinin muhalifi olsalar da kurtuluşu dış mihraklarda aramazlar. Rus halkı için birbirine muhalif ama birbirlerini tamamlayıcıdır. İkisinin de hedefi nihai noktada aynıdır: Ülkelerinin selameti.

Seçimlerden sonra: Ne yapmalı, nasıl yapmalı?

Dr. Murat Yılmaz

Birinci sayfadan devam

Merkez parti ve liderler burada ölçüyü kaçırarlarsa, sistemin bu tür gruplara büyük tavizler vererek siyasi merkezin zayıflamasına ve merkezkaç güçlerin ağırlık kazanmalarına yol açması da sistemin barındırdığı potansiyel tehlikelerden biridir. 31 Mart seçimlerinde Millet İttifakının bu açıdan eleştirildiği hatırlardadır. Millet İttifakı şimdi kazandığı yerlerde kadrolaşma, söylem ve uygulamalarıyla bu eleştirilerin yerinde olup olmadığını gösterme imkanına sahiptir. Bu konuda yapılacak hataların, merkez siyasi parti ve liderleri bir anda marjinalleştirilmesi ihtimal dahilindedir.

Tehdit eden dip dalga

İktidar ve muhalefet, ülkemizde, bölgemizde ve dünyada kimlik politikalarının ve radikalleşmenin arttığı bir dönemde siyasi iklimi bu tür marjinal ve merkezkaç güçlerin tasallutundan koruyabilirse bu başlı başına büyük bir başarı anlamına gelecektir. Bu dalganın iktidar ve muhalefet partilerinin tamamını tehdit eden bir dip dalga olduğunun altını çizelim. Türkiye siyaset sisteminin önümüzdeki dönemde en büyük imtihanı bu alanda olacaktır. FETÖ, PKK'nın yanında etnik kimlik, mezhepçilik, cemaatçilik, hayat tarzı, hemşehricilik, bölgecilik Türkiye demokrasisini ve siyasi patilerini tehdit eden problemler olarak ortaya çıkmaktadır.

Reformlar devam etmeli

Türkiye'nin geçmiş dönemin sert mücadelelerinin yarattığı tahribatları aşacak hukuki ve siyasi yollar bularak yoluna devam etmesi önemlidir. Bunun yolu da her alanda reformlara devam etmek ve zayıflayan kurumları güçlendirmekten geçmektedir. Özellikle Cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş sürecinin getirdiği uyum sorunları, mevzuat, iletişim ve kurumsal kapasite sorunları hızla ve entegre bir şekilde aşılmalıdır. Bu alanda iktidar partisi ve yürütmesinin sorumlu olduğu açıktır. Ancak muhalefet ve kamuoyu da bu süreçte olumlu katkı ve eleştirel destek vermelidir. Muhalefetin iktidardan gelen her türlü icraata kategorik karşıtlığı yanlış olduğu gibi, iktidarın da bu varsayımıyla muhalefetle diyalogtan kaçınması yanlış olacaktır. İktidarın temsi ettiği yüzde 50'nin ortak aklını harekete geçirecek bir iç diyalog ve çalışma yöntemini takiben, kendi dışındaki kesimlerle ilişki kurması elzemdir.

Alternatif aktörler

Altı yıllık mücadele ve çatışma dönemi en büyük tahribatı hukukta, bürokraside, kurumsal kapasitede ve söylemde yapmıştır. Bugün bu tahribat için suçlu aramak ve geçmişe yönelmek yerine gelecek perspektifiyle bu alanlarda doğru şeyler yapmaya ve bunu da her kesimle diyalogla yapmaya yönelmek isabetli olacaktır. Aksi halde Cumhurbaşkanlığı ve AK Parti içinde bir hesaplaşma mantığıyla yürütülecek tartışmaların hayırlı sonuçlar getirmeyeceği ortadadır. AK Parti ve Erdoğan'ın en büyük başarılarından biri, uzun iktidar dönemi boyunca iç tartışma ve hizipleşmelerin önünü kesecek bir reform ve büyüme perspektifiyle parçalanmanın önüne geçebilmesidir. Cumhurbaşkanlığı ve AK Parti'yi dağıtarak bu 4,5 yıllık istikrar dönemini engellemek isteyenlere fırsat vermemek, bu bakımdan hayatı derecede önemlidir. Hesaplaşma mantığıyla hareket edilmemelidir. Zamana yayılmış ve ne yapacağını bilen bir yenilenme ve değişim iradesi AK Parti, Cumhurbaşkanlığı ve Türkiye'nin önünü açabileceklerdir. AK Parti "muhafazakar demokrat" tavra uygun bir şekilde tedricen, mutedil ve dengeli bir şekilde iktidarı tahkim eden bir reforma yönelmelidir. AK Parti'nin mühim meziyetlerinden biri de kendi havzasındaki alternatif aktörleri devşirerek bünyesine katabilmesidir. AK Parti bu şekilde şimdiye kadar kendi havzasındaki enerjiyi partiye mal edebilmiştir. AK Parti'nin chemmiyetli özelliklerinden biri de ittifak kurabilme kabiliyetidir. Geçmiş dönemin mücadelelerinin AK Parti'nin bu iki özelliğini köreltmesine izin verilmemelidir. AK Parti önümüzdeki 4,5 yıl bu istikamette kullanarak parti, ittifaklar ve Türkiye'nin problem ve ihtiyaçlarını birbiriyle uyumlu bir şekilde çözmeye yönelebilirse, bundan sadece Türkiye değil 2023'deki seçimlerde kendisi de istifade edebilir. AK Parti ve Erdoğan sıkıştığı her anda siyaset ve reform yaparak kendine yeni bir alan yaratarak ilerledi. Bugün de altı yıllık sert mücadele döneminin siyaset ve reform alanlarını daraltmasına teslim olmayarak, yeniden siyaset ve reformlara yönelebilir...

@myilmaz_67

Türkiye'de dindarlık etkisini yitiriyor mu?

Dünya hızla değişmekte ve değerler buharlaşmakta; toplumun kodlarını ise haz ve hız belirlemektedir. Her şeyin buharlaştığı zaman diliminde, dinin birey üzerindeki etkisi azalır, insanın içinde oluşan boşluk ise aklın ve bilimin kutsanmasıyla doldurulur...

Din ve dindarlık, herkesin üzerine konuştuğu kavramlar. Ancak yaygın tartışılmasına rağmen bu kavramların tanımlanma ve anlamlandırmasında güçlük çekildiği de açık. İnsanlık tarihi boyunca din, bireysel ve toplumsal hayatı hem biçimlendiren hem de ona yön veren bir işlev gördü. Günümüzde ise; geleneksel, tranzisyonel, laik, seçkin, liberal veya entelektüel dindarlık gibi birbirinden oldukça farklı fay hatlarını içinde barındırıyor. Tarih içinde siyasal, toplumsal ve kültürel şartların etkisiyle din hakkında yeni tanım ve tasniflerin üretildiğini ve dindarlığın ölçüsünün tayin edilmeye çalışıldığını da biliyoruz. Bununla bağlantılı olarak dindarlığın içinde yaşanan döneme göre biçim değiştirdiği de sır değil. Bu minvalde katı olan her şeyin buharlaştığı bir evre olarak da kabul edilen modern dönemde dinin ve dindarlığın tanım ve kapsamı da farklılaşmıştır. Bu değişim, hem anlam krizi yaşayan insan için yeni anlam arayışlarına kapı aralamış hem de dinin ve dindarlığın anlam dünyasını etkilemeye ve şekillendirmeye başlamıştır.

O halde kime dindar denir? Mensubu olduğu dinin emir ve yasaklarına hakkıyla uyan, dine kuvvetle bağlı olup gereklerini yerine getiren kimse için dindardır denilebilir. Dindar, mensubu olduğu dinin inanç, ilke, pratik ve sembollerini içselleştirip bunları tutum ve davranışlarıyla ortaya koyar. Ancak hayatımızın her anına sirayet eden modernlik, içinde yaşadığımız dünyanın parametrelerini değiştirdiği gibi, dini anlayış ve dini yaşamı da estetize etmiştir.

Son dönemde toplumsal değişimin fotoğrafını çekmeye çalışan kamuoyu araştırma şirketlerinden Konda, 15-29 yaş arası gençlerin hayata bakışını ve yaşam şekillerini anlamaya dönük bir araştırmaya imza

attı. Çalışmaya göre, Ateist oranı yüzde 1'den yüzde 3'e yükselirken, kendini dindar veya muhafazakâr olarak tanımlayanların oranı yüzde 55'ten yüzde 51'e düşmüştü. 2008 ile 2018 yılları arasında çeşitli alanlarda yapılan karşılaştırmalara göre, inançlı olduğunu söyleyenlerin oranı yüzde 31'den yüzde 34'e çıkarken, sofu olduğunu söyleyenlerin oranı yüzde 13'ten yüzde 10'a inmiş. Yine aynı rapor, düzenli olarak namaz kılanların oranının yüzde 27'den, yüzde 24'e, düzenli oruç tutanların oranının ise yüzde 77'den yüzde 65'e gerilemiş olduğunu ortaya koyuyor. Araştırmanın gösterdiği bir diğer çarpıcı veriye göre ise, başörtüsü takanların oranı yüzde 13'ten yüzde 9'a kadar geriledi. Bu durum, akıllarda yeni soru işaretleri doğuruyor. Öncelikle, değişimin sadece yönünü gösteren bu verileri nasıl okumalı? Bu değişimin, kaynağı veya sebebi ne olabilir? Dindar-muhafazakâr bir yönetimin etkili olduğu Türkiye'de dindarlık etkisini yitiriyor mu? Bu değişim, dönüşüm veya zayıflama halinin temel sebepleri neler? Modernliğin gölgesinde dinselliğin bütünsel atmosferi tükeniyor mu?

Modernlik ve din

Öncelikle bu değişimin ilk nedeni, modernliğin bizatihi kendisi veya geleneksel toplumdan modern yaşama geçişin aşama aşama gerçekleşiyor olması. İslam dahil yeryüzündeki tüm dinlere neredeyse bir "soykırım" uygulamasıyla karşı karşıya. Modernlik, bir durumdan başka bir duruma geçişi, insanın merkezçiliğini, sekülerizmi, demokrasiyi, dinin otoritesinin yerine akıl ve bilimin otoritesini, nostaljik bir değer olarak eskiyi ve geçmişti kabul etmekle beraber mevcut durumu kutsar. Dinleri

Dr. Ramazan Akır

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi

kültürel bir metaya dönüş-türür, toplumsal değişimden veya toplumların değişmeye mahkûm olduğu iddiasından beslenir. Bu durum, klasik sosyologlardan Karl Marks tarafından "Katı olan her şey buharlaşıyor" ifadesiyle tasvir edilir. Yani dünya

hızla değişmekte ve değerler buharlaşmakta; toplumun kodlarını ise haz ve hız belirlemektedir. Her şeyin buharlaştığı zaman diliminde, dinin birey üzerindeki etkisi azalır, insanın içinde oluşan boşluk ise aklın ve bilimin kutsanmasıyla doldurulur. Modernliğin hinterlandında bilim ve akıl, artık mor ineğe dönmüştür; din ise ötekileştirilmekten ve tarihin dışına itilmekten kurtulamaz. Sonuçta tarih sahnesinden ve insanın anlam dünyasından kovulan dinin ve dini değerlerin sesi kısılır ve etki alanı sınırlandırılır. Bunun en bariz göstergesi ise kaba materyalizmin ve pozitivistimin sosyal bilimlerde hâkim paradigma rolünü üstlendiği dönemlerdir. Bu dönemlerde dine ait olan anlam paradigması ölüme mahkûm edilmiş ve dinsel kökenli her değer metafizik bir safsata olarak değerlendirilmekten kurtulamamıştır. İşte, Aydınlanma düşüncesine dayanan modernlik, gündelik yaşamın kodlarını değiştirmekte ve yeni bir dünya tasavvuru iddiası ile öne çıkmaktadır. Fakat modernliğin bununla yetindiğini söylemek güç. Çünkü modern bilinç, bilimin ve teknolojinin ürettiği araçlarla sürekli kendini yenilerken aynı zamanda oluşturduğu yeni anlam ve değerler dünyasına mahkûm ettiği savunmasız bireyin ulaşabileceği tutamakları da birer birer yok etmektedir. Türkiye'nin son dönemde motor gücünü modernliğin oluşturduğu toplumsal değişimi, din adamlarının saygınlığını kaybetmesi, dini değer ve kavramların içinin boşaltılmasına neden oluyor. Din adamlarının saygınlığına vurulan

darbenin ikinci bir nedeni de klasik medya araçlarıyla birlikte sosyal medyanın artan etkisidir. Alman düşünür Hegel, gazete için modern insanın sabah ayını demişti. Artık ayınlar da hızla değişiyor; Modern bireyler, güne uyanır uyanmaz ellerinin altındaki dijital araçlarının pencerelerinden kurgulanmış ve estetize edilmiş bir dünyayı seyre dalyor, seyirle yaşıyor. Estetize edilmiş o dünyada dini, dindışı, ahlaki, gayri ahlaki tüm halleri yaşıyor. Artık insanlar dijital çağın en etkili platformları arasında sayılan Facebook ve Twitter aracılığı ile sosyal yaşama katılıyor; acılarını, öfkelerini, aşklarını ve inançlarını sosyal medya aracılığıyla paylaşıyor. Bunun yanı sıra sosyal medya, yeni bir din anlayışı ve dindarlık biçimi üretiyor.

Sosyal medya gerçeği

Yaşamın her alanına nüfuz eden geleneksel dindarlığın aksine sosyal medyanın ortaya çıkardığı dindarlık, dinin pratiklerinin yaşamasından öte paylaşılmasını ve görünür olmasını esas alıyor. Gösteriş, süslü paylaşımları ve sanal gerçekliği ön plana çıkaran bu dindarlık türü, dini yaşanan bir değer olmaktan öte gösterilen ve paylaşılan bir şeye dönüş-türüyor. Bu yeni dünya din adamlarını da içine alıp kendine göre değiştirip dönüştürüyor. Sosyolog Max Weber, bir makalesinde, dünyanın büyüünün bozulmasından bahseder. Modernlik veya modernleşme, bu büyü bozumunun bizatihi kendisiydi aslında. Sosyal medya ve klasik medya aygıtları ise büyüü bozulan dünyayı modernliğin kavram seti ile yeniden büyülemeye çalışıyor. Sosyal medyanın üretmiş olduğu sanal dindarlık da dinin kültürel sermayesinden beslenen din adamlarının nüfuzunu kırıyor ve dahası birçoğunu şovmane, dini ritüelleri de şovun unsurlarına dönüştürüyor.

@AkkiRamazan

Eğitim: Müzmin günah keçisi

Bireysel ve toplumsal adaletsizliğin engellenmesi için birey ve kurumlara yapılan eleştirilerin dozunun ve yönünün iyi ayarlanması gerekir. Ekonomik ve demokratik sıkıntılar için sadece eğitimi suçlamak sorumluluktan kaçmaktır. Cibran'ın da dediği gibi "adil olan" kişi veya kurumların kendi yarattıkları gerçeklikle yüzleşip üzerlerine düşen payı kabullenmesidir.

Gerçekten adil olan, kötülüklerin yarı suçunu kendinde bulan kişidir.

Halil Cibran

Sosyolojik olarak bir toplumu oluşturan kurumlar arasında organik bir bağın olduğu kabul edilir. Bu ön kabul; özellikle ekonomi, siyaset ve eğitim gibi kurumların iyileştirilmesi için alınacak politik tedbirlere sağlam bir temel oluşturur. Kurumlar arasındaki senkronizasyona yapılan bu vurgu, içlerindeki herhangi birinin öncelenmesine gerek duyulmaması içindir de. Hal böyleyken, Türkiye'de ekonomik ve demokratik rehabilitasyon yükünün sadece "eğitim"e yüklenmesi, bahsi geçen alanlarda sıkıntılar baş gösterdiğinde işaret parmaklarının bir günah keçisi olarak eğitimin üzerine dikilmesi ne derece insafıdır?

Derin çatlaklar

Küresel neo-liberal düzen içerisinde iç içe geçmiş ekonomilerin birbirleriyle olan alışverişleri yanı sıra küresel güçlerin ticari, siyasi ve jeopolitik çıkarları uğruna yapılan manipülasyonlar da bizim gibi gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde derin çatlaklar açabilmektedir. Aynı şekilde, ulusal düzeyde atılan yanlış adımlar, uygulanan kısa-va-deci çözümler-

ler, birbiriyle taban tabana zıt politikalar ekonomiyi düzeltmek yerine, hasarın büyümesine, kim bilir kalcılaşmasına zemin hazırlayabilmektedir. Dolayısıyla bütün bu hatırı sayılır sebepleri pas geçip son zamanlarda yaşanan ekonomik sıkıntıları sadece eğitimimizin geri kalmışlığıyla açıklamak veya bu sıkıntılardan dolayı eğitimi sanık sandalyesine oturtmak hiç de adil değil.

Antik Yunan'dan bu güne insanlığın en popüler kavramlarından biri olan demokrasi için bile durum bundan farklı değildir. Şöyle ki; demokrasi, kendi tarihselliği içinde "halkın kendi kendini yönetmesi" kısırlığına hapsedildiğinden, topluma, "seçime indirgenmiş" bir demokrasi pratiğinden başka bir alternatif sunama-

Dr. Soner Önder Yıldız
Eğitim yönetimi ve denetimi uzmanı

maktadır. Dahası, toplumun her kesimince neredeyse koşulsuz kabul gören demokrasi; bireysel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması, kimi zaman çoğunluğun azınlığa kimi zaman da azınlığın çoğunluğa tahakkümü, temsilde adalet sorunu ve FETÖ gibi sistem karşıtı yapılanmaların aynı sistem içerisinde kendisine

kolayca yaşam alanı bulabilmesi gibi yadsınamayan dezavantajlar da içerir. Demokrasinin bu yumuşak karınları ile işleyişi veya işletilişi ile ilgili sorgulamalar yaparak toplumsal barışa katkıda bulunmak varken; tüm bu olumsuzlukların ana sebebi olarak sadece "eğitimi" göstermek kolaycılık değil de nedir?

Sorumluluk paylaşımı

Eğitimin toplumun diğer kurullarındaki aksaklıklardan doğrudan sorumlu tutulamayacağını anlamak için konuya pozitif yaklaşmak daha aydınlatıcı olabilir. Mesela ekonomisi güçlü olan bir ülkenin bu alandaki başarısı övülürken, yani işler iyi giderken, ekonominin temel aktörleri olan ulusal ve uluslararası şirketler, bunların karizmatik patronlarıyla CEO'ları aslan payını alırken, eğitimden çok da söz edilmez. Eğitim, sadece bu büyük ve kârlı şirketlerin ihtiyaç duyduğu insan kaynağını sürekli güncel tutma sorumluluğuyla anılır. Bir başka deyişle, eğitim kurumları ekonominin ihtiyaç duyduğu kalite ve beceride insan kaynağı sağlayabildiğinde başarılı, sağlayamadığında başarısız olarak nitelendirilir. Eğitime yüklenen bu ikincil rolün ayırımında olmak

önemlidir; zira ekonomik zaferlerde bencille duyulan başarı hazzı, yaşanması kuvvetle muhtemel mağlubiyetlerde sorumluluğun en azından paylaşılmasını gerektirir. Bu etik olgunluk, eğitimin ekonomik geri kalmışlıktan ötürü sürekli taşlanmasına bir son verebilir.

Bireysel ve toplumsal adaletsizliğin engellenmesi için birey ve kurumlara yapılan eleştirilerin dozunun ve yönünün iyi ayarlanması gerekir. Ekonomik ve demokratik sıkıntılar için sadece eğitimi suçlamak sorumluluktan kaçmaktır. Cibran'ın da dediği gibi "adil olan", kişi veya kurumların kendi yarattıkları gerçeklikle yüzleşip üzerlerine düşen payı kabullenmesidir. Sanırım, böyle bir yüzleşmeye hem bireysel hem kurumsal hem de toplumsal olarak fazlasıyla ihtiyacımız var.

soneronderyldz@gmail.com

Eğitimin toplumun diğer kurumlarındaki aksaklıklardan doğrudan sorumlu tutulamayacağını anlamak için konuya pozitif yaklaşmak daha bir aydınlatıcı olabilir. Mesela ekonomisi güçlü olan bir ülkenin bu alandaki başarısı övülürken, yani işler iyi giderken, ekonominin temel aktörleri olan ulusal ve uluslararası şirketler, bunların karizmatik patronlarıyla CEO'ları aslan payını alırken, eğitimden çok da söz edilmez.

AÇIKGÖRÜŞKİTAPLIĞI

MURAT GÜZEL

Sosyoloji dünyanın gerçeğini kuşatabiliyor mu?

Sosyoloji Divanı dergisinin özel sayı konusu olarak seçtiği dünya sosyolojisi yaklaşımı, sosyolojinin Batı merkezli kavranışından hareketle, onun bütün dünyaya, toplumlara, kültürlere, inançlara, yaşam biçimlerine, insan hikayelerine, roplum tecrübelerine ve duygulara bakması gereğine işaret ediyor.

Modern çağda bilimlerin tasnifi meselesinde sosyolojiye biçilen coğrafi mekan genelde Batı/Avrupa diyebileceğimiz bir bilişsel mahfazadır. Bu mahfazanın zamansal/tarihsel boyutunu da 'modernlik durumu' ile sınırlayabiliriz. Bu bakış açısı kavramsal açıdan hem Avrupa/Batı ile 'modernlik durumu'nu hem de sosyoloji disiplini ile söz konusu tarihsel-coğrafi belirlenimi özdeşleştirmeye yol açar.

Bir bilimsel disiplin olarak sosyolojinin Batı-merkezli bir gelişim çizgisi izlemesi; bu bilimin temellerinde, yöntem tartışmalarında, teorik inşalarında, kavram haritalarında ve kendisine

nesne olarak belirlediği temel araştırma alanlarında Batılı toplumların, olay ve olgular dizisinin ve Batılı sosyologların ağırlıklı bir yer tutması olgusuyla da kuvvetlendirilen bir söyleme geçit verir. Hali hazırda sosyoloji bilgilerinin/görüşlerinin, sosyoloji üretim pratiklerinin, sosyoloji teorilerinin ve en genel anlamda sosyolojiye dair tartışmaların ana nirengi noktasını belirleyen söylem onun Batılı ve modern bir bilim olduğudur. Yine sosyoloji halen 'Batılı ve modern' bir üslupla, içinde yeşerdiği toplumların gerçeklerinin inceleme, bu gerçekliğin oluşturduğu sorunlara ilişkin araştırma ve bilgi üretme çerçevelerinin geliştirildiği bir disiplin olarak görülür, bu çerçevede bilgi üretimine de devam eder. Oysa bilgi üretirken önceden verili, yani belirli bir-

takım sınırlılıklar, bağlamlar, çerçeveler, zihniyetler, anlam dünyaları ve hayat tecrübeleri, farkına asla varılamayacak kadar kuvvetlice bilgi üreten özneye sinmiş zevkler ve renklerin de olduğunu düşünmeliyiz.

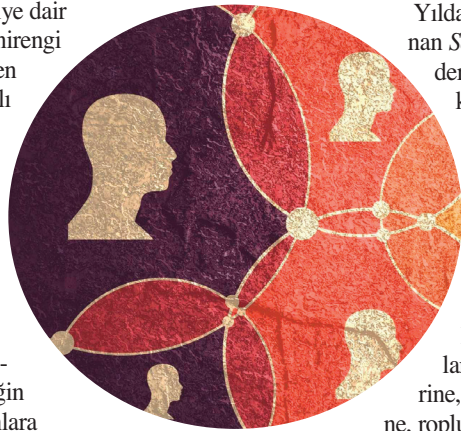
Dünya sosyolojisi

Yıldı iki kez yayımlanan *Sosyoloji Divanı* dergisinin özel sayı konusu olarak seçtiği dünya sosyolojisi yaklaşımı, sosyolojinin Batı merkezli kavranışından, onun bütün dünyaya, toplumlara, kültürlere, inançlara, yaşam biçimlerine, insan hikayelerine, roplum tecrübelerine, edebiyatlara, söylemlere, düşüncelere ve duygulara bakması gereğine işaret ediyor. Bir bilimsel disiplin olarak sosyoloji için, sadece belli bir bölge ve tecrübenin dünyanın gerçeğini kuşata-

mayacağı gerçeğinden hareketle, insan ve toplum üzerine konuşmanın, söz söylemenin, insan ilişkilerinin ürettiği biçimlerin, durumların, hallerin idrakine sahip bir şekilde bütün toplumların kendi hikayelerini anlatış şekline kulak kabartması hem kendi bilgi edinme sürecine ilişkin bir refleksiyon anlamına geliyor hem de daha anlamlı bir dünyanın böylesi bir bilimsel çabaya ortaya çıkarılmasına katkı sağlıyor.

Derginin özel sayısında Türkiye'de bugüne dek üzerine pek durulmamış dünyanın sosyolojileri doğrudan Türk sosyolojinin dünyasına açılıyor. Afrika (Etiyopya-Togo), Avrasya (İran, Orta Asya, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya), Güneydoğu Asya (Pakistan, Bangladeş, Endonezya), Latin Amerika (Şili, kolombiya), Ortadoğu (Arap Dünyası, Suriye, Cezayir), Uak Asya (Çin, Japonya, Tayvan, Hong Kong) gibi coğrafyaların sosyoloji dünyaları, bu coğrafyalardaki sosyolojilerin oluşum ve gelişim hikayesi, sosyoloji literatürü ve ana aktörleri dergide yer verilen makalelerin ana konuları arasında.

@uzakkoku

Dünyanın Sosyolojisi
Sosyoloji Divanı
Yıl: 6, sayı: 12, 2018

İslam iktisadi düşüncesine bir bakış

Syed Nweb Haider Naqvi, ekonomi, ahlak ve din üçgeni çerçevesinde İslam iktisadının gerekliliğine dair çalışmalar üretken bir isim. *Ahlaki Olmak ve İnsanın Esenliği Üzerine Görüşler* isimli kitabında hem günümüz ekonomi düşüncesini ciddiye alıp onun felsefi öncüllerini araştırarak sapla samanı birbirinden ayırmaya çalışıyor hem ahlakın temellerine seküler ve dini perspektiflerden ayrı ayrı değinerek bireysel ahlak ve kamu düzenine sağlam bir temel oluşturulmasının yolunu açıyor hem de günümüz İslam dünyasının küresel durum bağlamında bir profilini inşa ederek benimsenebilecek yeni politikaların değerlendirilmesindeki kriterleri oluşturuyor.

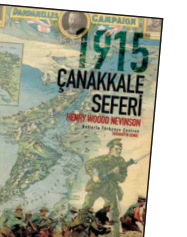
Ahlaki Olmak, Syed Nweb Haider Naqvi, İktisat, 2019

Savaş muhabiri gözüyle Çanakkale Savaşı

Dünya savaş tarihinde Çanakkale Savaşı'nın istisnai bir konuma sahip olduğu vurgulanabilir. Bu konum büyük ölçüde bir yandan Osmanlı devletinin o günkü şartlarından kaynaklanırken diğer yandan da saldırgan kuvvetlerin ve savaşın gerçekleştiği coğrafyanın stratejik öneminden kaynaklanır. Dünyanın çeşitli yerlerinden gelen gazetecilerin de o günkü şartlar altında takip edebildikleri savaş dair gözlemleri belki bu savaşla ilgili çoğu kez unutulmuş ya da göz ardı edilmiş birçok hususu tekrar hatırlamamıza iyi bir fırsattır. H. W. Nevinston, savaş İngiltere adına takip eden üç gazeteciden biridir. Nevinston'un eseri, bir diğer ünlü İngiliz gazeteci-savaş muhabiri Bartlett'in yazdıklarının sağlama yapma bakımından bir öneme sahip.

1915 Çanakkale Seferi, Henry Woodd Nevinston, çev. Sebattin Şenol, İz, 2019

1 MAYIS EMEĞİN GERÇEK GÜNDEMİNİN TARTIŞILDIĞI

Kıt kaynaklar teorisi büyük bir kandırmacadır. Eğer adil bir dünya kurulursa, kaynaklar hepimize yeter. Köklü çözüm önerisi budur. Bu teoriyi sorgulamadan ve buna karşı bir öneri getirmeden ne emperyalizme ne kapitalist oligarşiye karşı yol alabilirsiniz. Bizce 1 Mayıs'ların ana gündemi bu olmalı.

Gerçek sendikal gündem her geçen gün dünyamızı kaosa sürükleyen emperyalizmin temelindeki teorileri sorgulamak ve son 40 yıldır denklem dışına itilen emek ve paylaşım sorunlarını merkeze almaktır. Yoksa bugün yaşanan krizin bir parçası olan sendikal krizi aşmamız mümkün değildir.

Ali Yalçın
MEMUR-SEN Genel Başkanı

1 Mayıs; emek kesiminin birlik, dayanışma ve mücadele günü... Bugün her ne kadar kimi ülkelerde işçi bayramı, emek bayramı gibi adlarla kutlansa da 1 Mayıs, Amerika'da 1 Mayıs 1886'da Albert Parsons, August Spies, Adolph Fischer ve George Engel adlı işçi liderlerinin idamının yıl dönümüdür aynı zamanda. Bu açıdan bakıldığında, sendikal mücadelenin cari düzen içinde kat ettiği yolun sembolüdür 1 Mayıs.

Fakat burada bir hususun altını çizmek durumundayım; ideolojik entegristlerin bu trajedi üzerinden emek kesiminin topyekûn mücadelesini ve elde edilen kazanımları kendi mülkleriymiş gibi görmeleri, ülkemiz açısından bu günün uzun süre sakıncalı bir gün olarak algılanmasına sebep olmuştur. Oysa kapitalist dünya sistemi içinde sendikal mücadele farklı farklı kesimler tarafından sürdürülmüştür. Çünkü emek kavramı ve emek için verilen mücadele, ideolojik entegristlerin dar kalıp değerlendirmelerinin çok ötesinde bir anlam taşımaktadır. Dolayısıyla, insanlığın emek mücadelesi ideolojik entegristlere kurban edilmemelidir.

1 Mayıs, ezberlerin tekrarlandığı/tarihin bugüne getirme çabasının aracı değil emeğin hizmet boyutuyla da ele alındığı bütüncül bir perspektifte tartışılmasının miladı olmalıdır. Nitekim MEMUR-SEN olarak son dört yıl içinde gerçekleştirdiğimiz uluslararası faaliyetlerde, özellikle neoliberal teorinin denklem dışına ittiği emek ve paylaşım kavramlarının finans kapital karşısında direncini artırmak için dünyanın birçok yerinde yeni arayışların olduğunu görmek bizi umutlandırmaktadır.

Ülkemizde durum ne?

Maalesef ülkemizde ezberlerin oluşturduğu ağı aşmak için de mücadele etmek zorunda kalan bir emek örgütüyüz. Uluslararası arenada, bazı emek üst kuruluşlarına genelde ülkemiz özelde ise Memur-Sen hakkında dezenformasyona

dayalı bilgi aktaran sözde emek örgütlerinin gerçek niyetlerini de ifşa etmemizi sağlıyor bu mücadele. Bir zamanlar 1 Mayıs'ı vandalizmin aracı haline getirenlerin, bugünkü ağ içinde hangi işlevi gördüğünü daha net görmüş oluyoruz böylece.

Biz, söz konusu denklemi aşmak için 1 Mayıs gündemimizi ülkemizin değişik şehirlerine taşıyoruz. Bu yıl "Emeğin Soylu Direnişçileri Şanlıurfa'da" temasıyla Şanlı Urfa'da kutlayacağız emek ve dayanışma gününü.

İdeolojik sendikacılık, bir Soğuk Savaş dönemi aparatıdır oysa. İki kutuplu dünya söylemi ile şekillenen Soğuk Savaş dönemi de nihayetinden Amerikan hegemonyasının meşruiyet kaynaklarından biriydi. Bu açıdan bakıldığında, hem emperyalizme karşı olduklarını söyleyen hem de meşruiyet kaynağının Amerikan hegemonyasının oluşturduğu dilde bulunan, bugün, aynı dilde ısrarcı olmaları düşündürücü değil mi? Biz buna entegrist ağ diyoruz işte.

Sendikal kriz ve 1 Mayıs

Soğuk Savaş döneminde Amerikan hegemonyasının meşruiyet kaynakları olan uluslararası yapıların bile sorgulandığı bir dönemden geçiyoruz. Dolayısıyla, tarihi ıskalamadan ama tarihe de saplanmadan yeni tanımlar yapmak zorundayız. Yeni arayışlar dememizin sebebi bu. Hadi açık bir şekilde itiraf edelim; bugün bir "sendikal kriz" yaşanmaktadır. Neden? Çünkü finans kapitalin yeni yeni teoriler ürettiği bir zeminde sendikalar kendilerini dönüştürememiştir. Bunun da sebebi açıktır; tarih boyunca emek kavramı hep sermaye merkezli tanıma tabi tutulmuştur. Emek kesiminin ana gündem maddelerinden olan "işin geleceği" konusunda sürdürülen tartışmalara baktığımızda yine aynı hakim dil kullanılmaktadır. Ortodoks sendikal anlayış da bu noktada, hakim dilin taşıyıcısı, hatta meşrulaştırıcısı olmaktan başka bir işlev görmediği gerçeği ortadadır. Bu konuyu biraz açalım;

ILO'nun yüzüncü yılının teması olan "İşin Geleceği" konusunu tartışmak için, sendikaların ilk önce cevap bulması gereken bir konu var. Bugün, 26 kişinin serveti dünya nüfusunun en fakirini oluşturan 3.8 milyar kişi yani dünyanın yarısının servetine eşit. Öte yandan 2018 yılında en zenginler servetlerini günde 2.5 milyar dolar artırdı. Bu çelişki ortadayken, gelişmiş ülkelerde oluşturulan sendikal gündem dünyanın birçok yerinde karşılık bulabilir mi? Daha açık bir ifadeyle, bir tarafta suya bile ulaşamayan insanlar, bir tarafta görece refahın hâkim olduğu bölgelerde yürütülen yapay zekanın oluşturduğu tehditler.

Geçen yıl 106. düzenlenen ILO Çalışma Konferansı'nda Türkiye'yi emek kesimi adına Memur-Sen temsil etmişti malum. Biz o toplantıda emek kesiminin gerçek gündemine atf yapmak için iktisadın kıt kaynaklar teorisini eleştirmiştik. Demiştik ki; "Kıt kaynaklar teorisi büyük bir kandırmacadır. Eğer adil bir dünya kurulursa, kaynaklar hepimize yeter." Köklü çözüm önerisi budur. Bu teoriyi sorgulamadan ve buna karşı bir öneri getirmeden ne emperyalizme ne kapitalist oligarşiye karşı yol alabilirsiniz.

Bizce 1 Mayıs'ların ana gündemi bu olmalı. Yoksa emek ve dayanışma gününü, keskin inançlarla belirlenmiş sloganlara indirgeyen anlayış, emeğin ve emekçinin gerçek gündemini gizlemiş olur.

Sendikalar arası mücadele

Evet, gerçek sendikal gündem her geçen gün dünyamızı kaosa sürükleyen emperyalizmin temelindeki teorileri sorgulamak ve son 40 yıldır denklem dışına itilen emek ve paylaşım sorunlarını

merkeze almaktır. Yoksa bugün yaşanan krizin bir parçası olan sendikal krizi aşmamız mümkün değildir.

Biz, bir taraftan cari sistem içinde kamu görevlilerinin mali ve hukuki haklarını geliştirmeye çalışırken, diğer taraftan bugünkü sistemin oluşturduğu kaosu aşacak yollar bulmaya çalışıyoruz. Gerçekleştirdiğimiz uluslararası toplantılarla da bu arayışımızı dünyanın birçok ülkesindeki emek örgütleriyle paylaşıyoruz. 18-19 Nisan tarihlerinde gerçekleştirdiğimiz ve 13'ü bölgesel üst yapı olmak üzere 107 ülkeden sendikal örgütün katılımıyla Ankara'da gerçekleştirdiğimiz "İşin Geleceği" konferansıya güçlü bir adım attık. Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın da bir konuşma yaptığı konferansımızda "Başından itibaren çelişkiler üreten, deyim yerindeyse geniş kitleleri yönetmek için kurgulanan teorilerin yerine, emek kesiminin güçlü bir katılımını sağlayacak bir anlayışla, insanlığın sorunlarının gerçek bir zeminde tartışılabilmesine inanıyoruz. İnsan onuruna yarıyor sürdürülebilir işin hayata geçirilebilmesi için 'adalet ve adil paylaşım' ilkelerinin bütün ülke politikalarının merkezine alınması gerekir" diyerek fikirlerimizi dostlarımızla paylaştık.

Biz, ezbere değil gerçeklere yaslanarak hareket eden ve mücadele stratejisini de gerçek gündem üzerinden geliştiren bir emek örgütüyüz. Ne var ki, beyinlerinde yaftadan başka bir şeyi olmayan, her neresinden bakarsanız emeği ve sendikayı ideolojilerinin stratejik aparatı olarak gören sağımızdaki ve solumuzdaki örgütler, bizimle rekabeti ana gündemleri haline getirerek emeğin gerçek gündemini gizliyorlar.

Özellikle, 31 Mart Yerel Seçimlerinden sonra oluşan dengeleri, kendi çıkar hanelerine yazmak için, gizlendikleri mevzilerden çıktıklarını görüyoruz. 1 Nisan'dan bu yana, üyelerimize karşı baskı ve psikolojik şiddet, tehdit ve yıldırma politikalarıyla emek hakkında ne düşündüklerini ortaya koyuyorlar. O kadar ileri gidiyorlar ki, üyelerimizi

ekmeğini tehdit aracı olarak kullanıyorlar. 1 Mayıs'a giderken yaşanan bu olaylar dahi bu örgütlerin neyi kimin için yaptıklarını açık-seçik ortaya koydu. Hep söyleyegeleğimiz üzere, sendikayı ve sendikacılığı ideolojik kılıf altında istismar ettikleri bir kere daha anlaşılmış oldu.

Önümüzde bir toplu sözleşme süreci var. Yasanın ve masanın bütün zaafılarına karşın, bu toplu sözleşmede de kazanımlarımızı koruyacak, yeni kazanımlara imza atacağı inşallah. Mesela; sözleşmeli istihdam konusu... Kamuda tek istihdam şekli kadrolu olmalı; sözleşmeli istihdam son bulmalı diyoruz. 3600 ek gösterge tüm kamu görevlilerini kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmeli; kadro ve derece sınırlamaları kaldırılmalı. 4688 Sayılı Toplu Sözleşme Kanunu değiştirilmeli, hem masa, hem de yasa daha adil bir toplu pazarlık düzenine kavuşmalı.

Memura grev hakkı

Kamu görevlilerinin bütçeden aldığı pay artmalı ve haksızlıklara yol açan mülakat sistemi kaldırılmalı. Görevde yükselme ve unvan değişikliği sınavları tüm kurumlarda açılmalı. KİT'lerde de sicil uygulamasına son verilmeli; bir defaya mahsus olmak üzere başarı ücreti oranı olan yüzde 8 temel ücrete eklenmeli. Emekliye ayrılan kamu görevlileri, Aile Yardımı Ödeneği almaya devam etmeli. Gelir Vergisinde Oran yüzde 15'de sabitlenmeli. Kamu görevlilerine, emeklilerde olduğu gibi Dini Bayram İkramiyesi verilmeli. Harcırahlar, günün şartlarına göre belirlenmeli. İzinler iş günü esasına göre verilmeli. Kamu personel sisteminde sıkıntı olan performans, rotasyon gibi uygulamalara son verilmeli. Mazerete dayalı tayin talepleri öncelikli olarak değerlendirilmeli. Devlet memurlarının siyaset ve grev hakları tanınmalı. Bu ve benzeri birçok beklentimizin hayata geçmesi için 1 Mayıs alanlarında olduğu gibi toplu sözleşme masasında da mücadele edeceğiz.

@_aliyalcin_